

ČASOPIS

SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH

V PRAZE.

ROČNÍK V.

REDAKTOR: DR. J. V. ŠIMÁK.

ČÍSLO 3.

OBSAH:

Dr. J. Matiegka: O bronzových jehlách
s úškem. Předneseno ve členské schůzi
7. XII. 1896. (S tabulkou.)

Marie V. Ježkova: Májky. (Se 2 vyobrazeními.)

In. Lad. Červinka: „Hromové kameny“.
Pravěké nástroje v lidovém léčení. (Dokonč.)

F. Zuman: Opevnění města Bělé. (Se 3 vy-
obrazeními.)

Antonín Tomiček a Josef Siblik: Příspěvky
k dějinám školským. I. a II.

Dr. Vojt. J. Nováček: Řád brafrstva literát-
ského v Sušici r. 1603.

J. Štěpán: Pověst o koženém mostě. Z očí
Kokořína

Různé zprávy. — Literatura.

Příloha znaková (kreslí a popisuje Vojtěch
Král ryt. z Dobré Vody): Znak pánů z De-
blína, znak pánů ze Sádku a znak pánů Praž-
mů z Bílkova (3 listy znaků a 3 listy popisů).
Znak krále, města Velvar a znak města Ji-
stebnice (2 listy znaků a 2 listy popisů).

V PRAZE.

NÁKLADEM SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH V PRAZE.

TISKEM F. ŠIMÁČKA.

1897.

Časopis vychází čtyřikrát za rok a jest zasilán všem členům Společnosti zdarma.
Administrace a expedice jest na Král. Vinohradech, Sázavská ul. č. 14 nové.

Výnatek ze stanov Společnosti:

§. 8 lit. c) Každý člen jest povinen, zaplatiti spolkovému pokladníkovi svůj členský příspěvek nej-
děle do konce března každého roku; kdož by opomenuł tak učiniti v uvedené lhůtě, podrobuje
se tomu, aby pokladník vyzvedl na jeho útraty členský příspěvek poštovským příkazem.
Příspěvky členské přijímá pokladník, Ed. Bufka, Král. Vinohrady, Sázavská ulice číslo 14 n.

Obrazy jak z »Časopisu« tak z přílohy znakové reproducovati nebo požíti jich k jakémukoli účelu jest dovoleno pouze se svolením správního výboru Společnosti. Při čerpání ze slovesné části budíž vždy **doslově** uveden úplný titul »Časopisu«.

Nestáčíme upozorňovatí

na oznámení, otiskované na všech stranách obálky, kdež uvedeno, ~~■■■■■~~ kterak a **na koho** ~~■■■■■~~ jest adresovati r. zličné zásilky pro Společnost a kdež otiskovaný seznam všech spisů i ročníků »Časopisu«, Společností vydávaných. Na obálce vůbec jsou dány odpovědi

na přečetné dotazy, jichž zodpovídání zabírá času pracím **důležitějším** i nelze proto na ně odpovídati.

Číslo 4. »ČASOPISU« na rok 1897.

Vyjde určitě do konce prosince.

Nové vydání znakové přílohy.

Abychom vyhověli četným poptávkám vydali jsme znova znakovou přílohu, připojenou k úplně rozebranému II. roč. »Časopisu«. Cena vkusně upraveného výtisku zl. 1.—. Na objasněnou uvádíme, že znaková příloha počala vycházeti při II. ročníku »Časopisu«, v němž vyšla č. 1.—9. znaků rodových a č. 1.—6. znaků městských, jež teď jsou vydána znova. Ve III. ročníku »Časopisu« vydána znaků rodových č. 10.—21., znaků městských č. 7.—13.; v ročníku IV. pak vyšla č. 22.—34. rodů a č. 14.—21. měst. Kdo si přeje celé dosud vydané přílohy znakové, koupí za zl. 1.— nově vydanou část z ročníku II., a úplný III. i IV. ročník »Časopisu«, každý za zl. 2.—.

Za sníženou cenu zl. 4.—

obdrží toto vše každý z P. T. členů, kdo učiní objednávku do konce f. r. Při objednávkách raťtež poslati peníze **na adresu pokladníkovu** napřed poštovní poukázkou. Dobírkou nebo na úvěr nelze zasílati.

Správní výbor.

Jednatel Ant. Bohouš Černý dovoluje si oznámiti, že od 14. srpna bydlí v Praze, I., na Perštýně, č. 6 n., I. poschodi, a prosí, aby mu na tuto adresu byly zasílány veškerý dary do sbírek a dopisy pro Společnost. Návštěvy, netrvající déle než čtvrt hodiny, jsou vítány v neděli o 1 hod. odp.

ČASOPIS SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH V PRAZE.

Časopis jest vydáván pouze členům Společnosti a to zdarma. — Expedice jest na Král. Vinohradech, Sázavská ul. č. 14. n.

Číslo 3.

Vydáno v září 1897.

Ročník V.

O bronzových jehlách s úškem.

Dr. J. Matiegka.

(Předneseno ve členské schúzi Společnosti 7. XII. 1896.)

Z původního trnu, kterým si neolitický člověk svůj oděv — kůži — kolem těla spínal, vyvinula se později, když bronz v užívání vešel, jehlice bronzová; neboť jistě sloužila většina jehlic nalezených v hrobech ku spinání oděvu. Jehlice se později prodlužovala, by mohla několikrát být propíchuuta; aby nepropadla, byla opatřena hlavičkou po vzoru naduřelého konce trnu.

Poněvadž takové dlouhé jehlice, které se vyskytují již velmi časně v první době bronzové, byly velmi cenné, chránil se majetáfk před ztrátou připevněním k šatu pomocí šnůrky neb řemínek, když i velká hlavička, jakou takové jehlice někdy vykazují, nezabraňovala propadnutí aneb vypadnutí; šnůrka byla jednoduše několikrát kolem krčku ovinuta a přivázána, a její volný konec připevněn k šatu. Jest pravděpodobno, že okrasa krčku (spiralovité otočení drátu kolem krčku, vroubkování aneb naduřelý váleček (obr. 1.) znázorňovala ještě později takové připevnění, možno však, že měla trvanlivější upevnění jenom umožnit (obr. 2.).

1. Toto připevnění dělo se však jistěji provlečením šnůrky neb řemínu skrz malou dírku na naduřelém krčku (obr. 3.) se nalézající. Takové jehlice jsou dosti známé a představují nám jaksi první tvar jehlic s úškem.¹⁾

Dlouhá drahocenná jehlice, která se často zlomila neb ohýbala, mohla však být zkrácena, když byla prodloužena šnůrkou neb řemínkem, na kterém visela: Tak mohla šnůrka na jednom místě k oděvu být připevněna a jehlice na vzdálenějším konci zapichnuta a tak vzdálená místa oděvu k sobě držeti, aneb mohla šnůrka několikrát

¹⁾ V následujícím uvádím jednotlivé tvary jehlic s dírkou neb s úškem, avšak nikoliv v pořadu, jak se snad ze sebe během doby vyvinovaly, aneb jak na sebe v nálezech předhistorických následují. Zcela podobné tvary přináležejí někdy jistě dosti různým dobám neb kulturám.

skrze dírky (pomocí jehlice) provlečena býti, tak že zde jehlice sloužily již více za ženkle k šněrování.¹⁾

Stejně vyhověly následující druhy jehlic.

2. Hořejší, obyčejně ploše rozklepaný konec byl zahnut a tvořil tak úško (obr. 4., 5.). Jehlice toho druhu jsou velmi rozšířené a vyskytuji se již v II. trojském městě (Schliemann: Troja, Leipzig 1884., str. 152., obr. 62., 63.), dále v nejstarších hrobech cyperských, v italských terramarách, a kolových stavbách švýcarských,²⁾ po celé Francii, v Německu, v Rakousku, v Čechách, v Uhrách a konečně na Kavkaze, později také v Skandinavii v tvaru více vyvinutém (Dr. J. Naue: Die Bronzezeit in Oberbayern, München 1894.). Sem patří také odrůda s S-o-vitě zatočeným koncem (obr. 6.). (Srv. Časopis Spol. př. starož. I., str. 57., obr. 44.) Úško zahnutím hořejšího konce povstalé může být také větší aneb zastoupeno být kroužkem na hořejším konci jehlice připevněným. (Jehlice z Únětic, Pam. arch. XII., tab. XIV. 23., tab. XVI. 15. 27. [obr. 7., 8., 9.], z M. Čičovic, Pam. arch. XVI., tab. XIX. [obr. 1.] Také jehlice s třemi kroužky na konci byly v Čechách v hrobech se skrčenými kostrami nalezeny. Korno, Nymburk [obr. 10.].)

3. Vyšší stupeň nám představují jehlice, u nichž se nezústalo při jednoduchém zahnutí, nýbrž kde se utvořilo úško tím způsobem, že se konec několikrát po obou stranách zatočil a pak teprve ovinnul o vlastní ostén jehly (obr. 11.); takto povstal zvláštní tvar, který na první pohled upomíná na fibule; jest také možno, že se tyto vyvinuly z těchto jehlic tak, že jehlice bývala nazpět za provléknutou šňáru aneb za druhý konec drátu zastrčena.³⁾

V pozdější době se vyvinuly asi z tohoto tvaru jehlice, jichž hlavička se skládá z celého klubka do kruhu zatočeného drátu (Bronzenadeln mit Spiralköpfen; Dr. C. Mehlis: Grabhügelgruppe in der „Frankenlose“ bei Thalmässing [Mittelfranken]. Arch. f. Anthr. XV. 307.; Sacken: Das Hallstädter Grabfeld Taf. XVI. Fig. 34.; Naue: Oberbayer. Grabhügel bei Pullach. Beitr. z. Anthr. u. Urg. Bayerns. V. Taf. XVI. Fig. 2—5.)

4. Opatřila-li se jehlice zvláštním úškem na hlavičce, povstala naše jehlice únětická (obr. 12., 13.), která jest charakteristická pro skrčené kostry v Čechách a na Moravě, tak že nám značí již sama nejspíše určitou kulturu a snad i určitý ethnografický kmen. Na obmezení této kultury poukázal jsem v „Českém Lidu“ I. str. 227.; její rozšíření po Moravě dokázal Palliardi (Čas. věd. sp. muz. v Olomouci 1893. 1.). Od tud přesahuje také kultura ta poněkud na Rakousy. Nálezy česko-moravské se množí stále. Za to vyskytly se únětické jehlice jinde velmi zřídka, a to dle Ohlshausena (Verh. d. berl. Ges. f. A. E. U. 1886. str. 488.) jen v Durinsk u, a to v Leubingenu (Sasko, 2 zlaté) a v Thierschnecku

¹⁾ Tomu účelu by ovšem nevyhověly jehlice s velkou hlavičkou.

²⁾ Zde nalezeny byly také stejné jehlice, v jichž úško zavěšen byl kroužek (L. Figuier: L'homme primitif 1870. str. 311.).

³⁾ Srv. níže výklad Szombathyho.

u Kambergu (Sasko-Meiningsko). — Srv. též dvojitou bronzovou jehlici z bienneského jezera (palafitte de Gérofin) ve Švýcařích, kterou G. de Mortillet („Age du Bronze“ v Revue mens. d' Anth. Paris 1893., str. 119. obr. 25.) vyobrazuje, a která svou hlavičkou i svým zahnutím špiček se úplně podobá jehlicím únětickým.¹⁾

5. Jehlice s úškem na ohnutém krčku jsou dle Undseta (das erste Auftreten des Eisens in Europa 1882. p. 70.) pro Slezsko charakteristické. Byly však také nalezeny v sousedních zemích, v Polsku, v Lužicku a u nás v Čechách (třikrát, obr. 14. jehla z Horňevsi ze sbírky Zemsk. musea). — Jiný podobný tvar nám představuje rovná jehlice s postranním úškem hloub pod hlavičkou, ve sbírkách Zemsk. musea se nacházející (ze Smedrova obr. 15.), na kterou mě Dr. Niederle upozornil.²⁾

6. V hrobech se skrčenými kostrami typu únětického nalézáme také jehlice s kulatou velkou hlavičkou (obr. 16., 17. jehlice z Holubic), která jest obyčejně vespod opatřena dírkou, vedoucí do duté kuličky; na temeni kuličky nachází se pak protější otvor, který někdy chybí. — V tom posledním případu není jasno, jakému účelu sloužil otvor do dutiny vedoucí, aneb ne-povstal-li jednoduše při zhrotení. — Masivní kuličky nemívají žádné dírky. — Jehlice takové by se měly snad počítati k prvnímu typu, ale pro typické ohnutí špičky a svou vždy stejnou formu je zde zvláště uvádím.³⁾

7. Konečně připevnění na řemínek neb šňáru stalo se tím způsobem, že se hořejší konec jehlice prostě rozklepal v destičku, v ni byl konec řemínku ve směru jehly položen a pak byly z obou stran okraje destičky ohnuty a pevně přiklepnány (obr. 18., 19., 20. jehlice z Holubic). Připevnění toto upomíná velmi na útvar známých bronzových páštav. Jehla visela takto ovšem velmi pevně, nemohla se však ani sejmouti, ani navlékat. Nejedná se tedy zde o „úško“ k navlékání, nýbrž jen o takovou úpravu, jaké používáme u našich pertlic při šněrovacích střevíčích.

8. Zcela zvláštní jsou destičkovité jehlice (Virchowovy Scheiben-, Spiegel- nebo Plattenadeln), které se prý na Kavkaze vyuvinuly, ale které také u nás, a to u Starého Bydžova byly nalezeny (obr. 21. Pam. arch. XVI. 1893., tab. VII. obr. 2., 3.). Hlavička jest rozklepaná ve větší plotynku nebo lopatkou, jejíž hořejší volný okraj jest vodorovně zavinut.⁴⁾

Na Moravě, v Dolním Rakousku, ve Švýcařích a v severní Italii byly nalezeny jehlice s ovální destičkou, jichž zatočený

¹⁾ Stejnou (tutěž?) jehlici vyobrazuje Dr. V. Gross (Lac de Bienne von Dr. F. Keller, Pfahlbauten VII. Bericht 1876. Taf. X. F. g. 2. — Dvojité jehlice jsou jinak nejčastěji na Balkánu (v Bosně a Hercegovině), vykažují však zde tvar zcela jiný a nemívají dolejší konce zahnuté.

²⁾ Dle sdělení p. prof. Dra. Píče nalezena byla v Poříčanech jehlice s jednoduchým úškem na krčku ohnutém po způsobě slezských.

³⁾ Jiné zcela podobné bez dírky a bez ohnutí špičky sem ovšem nepatří.

⁴⁾ V kavkazských pohřebištích nalezeny byly také poblíž hlavě a sloužily tedy snad k úpravě účesu aneb šátku.

konec jest o mnoho užší (Dr. M. Hoernes: Die Urgesch. d. Menschen, 1892. 533.), a které tvoří jakýsi přechod od našeho druhého typu k jehlicím kavkazským. Zvláště znázorní nám tento přechod 3 jehlice K. J. Maškou v Kyjově na Moravě nalezené (Verh. d. Berl. Ges. f. A., E. u. U. 1890., str. 173.). U nás byla podobná jehlice nalezena v hrobech se skrčenými kostrami u Dřínova (obr. 5. Pam. archaeol. XVI. tab. XL. obr. 21.). Tamtéž se vyskytla však ještě jiná jehlice (obr. 22. Pam. arch. XVI. Tab. XVI. obr. 1.) s větší kosočtvercovou (aneb ovální?) destičkou, jaké z uherských nálezů známe (Archaeolog. Ertesit 1893., str. 261.). Jehlice ty stojí ještě blíže kavkazským zrcadlovým jehlicím.¹⁾ Jest pravděpodobno, že všechny tyto jehlice podobně upotřebeny byly jako předcházející.

Třetí, čtvrtý, šestý a sedmý tvar jehlic vyskytuje se u nás společně v hrobech typu únětického, a to svědčí pro stejný účel při různé úpravě. Kromě toho nalézáme v těchto hrobech také jehlice s jednoduchým kroužkem na hořejším konci, z nichž jedna, v únětickém pohřebišti nalezená, tvoří přechod k jehlicím „únětickým“ tím způsobem, že kroužek s krčkem nasazen jest na hlavičku obráceně kuželovitou, jak ji vykazují pravé „jehlice únětické“ (obr. 9. Pam. arch. XII. tab. XIV., obr. 27.). Vedle úška nebo dírky mají všechny tyto jehlice ještě jednu vlastnost společnou; jest to mírné zahnutí špičky. U únětických jehlic a u typu 7. nechybí takřka nikdy, u dlouhých jehel 1. typu a u krátkých jehlic typu 2. jsou naopak řídké.²⁾

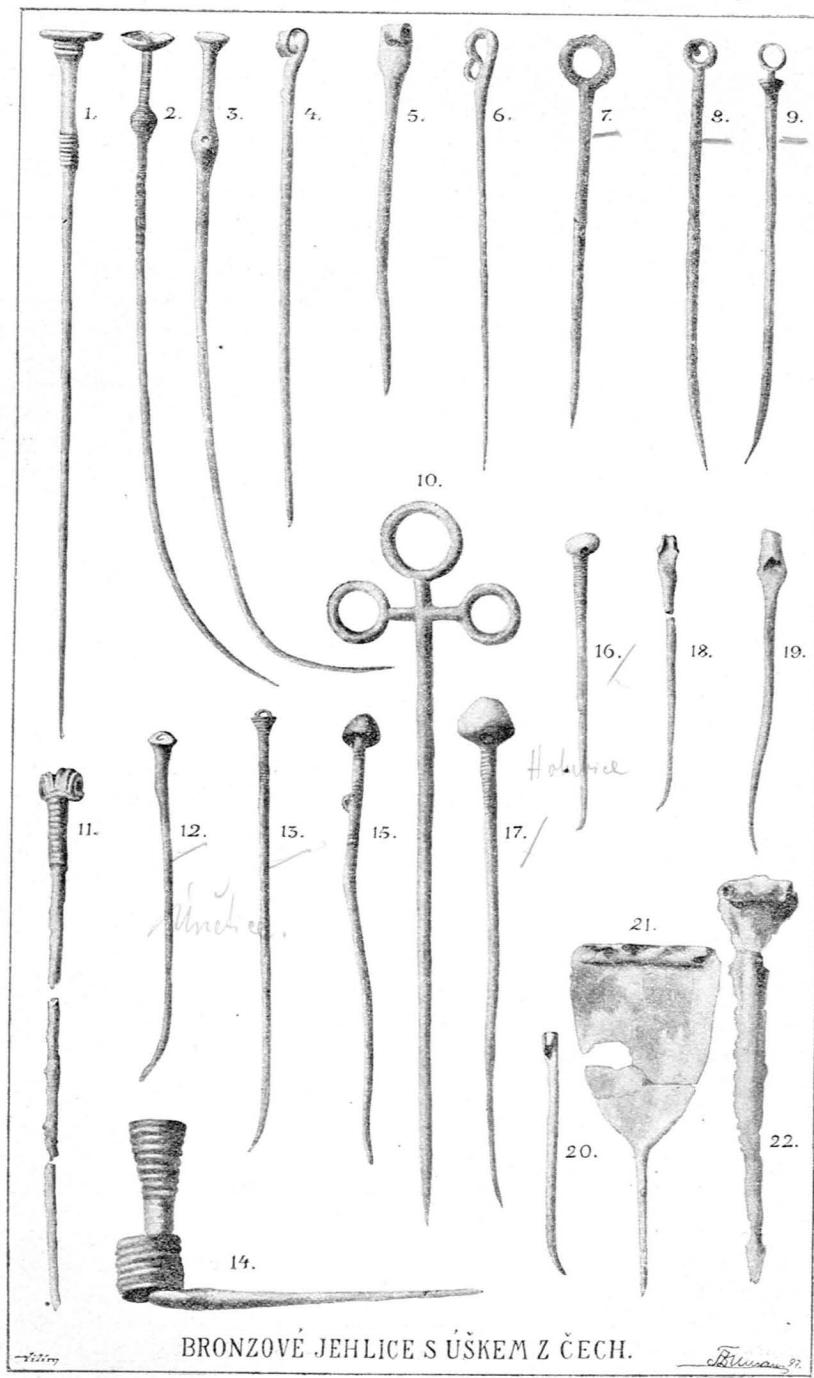
Toto ohnutí odpovídá docela tvaru našich „jehel pákovacích“ a ševcovských šídel a sloužilo patrně k lepšimu navléknutí v pevný, tuhý ořev, který se dal špatně v řasy skládati. Neboť provléknutí jehly rovné se podaří jen vyzdvížením záhybu a všude tam, kde tuhost neb křehkost látky nebo jiné ohledy toho nedovolují, jest nutno upotřebiti jehel zahnutých. (Také v chirurgii se upotřebují proto jehly ohnuté.³⁾)

¹⁾ Na tyto moravské a uherské jehlice upozorněn jsem byl p. Drem. L. Niederlem.

²⁾ Ale také na dlouhých, provrtaných aneb úškem opatřených jehlicích z mohyl českých a bavorských se pozoruje. (Dr. J. Naue: Die Hügelgräber zw. Ammer- u. Staffelsen. 1887. Tab. XXII., obr. 6. a obr. 20.).

³⁾ Ono mírné zahnutí dolejšího konce jehlice ocenil již Tischler a nazval jehlice takové »Säbelnadeln«. Ohlshausen (Verh. d. Berl. Ges. f. Anth., Ethn. u. Urg. 1886., str. 487.; 1893., str. 528. a jinde) se s nimi více zaměstnával; upozornil na to, že se nejdá o zahnuté celé jehlice, nýbrž pouze o dolejší konec, a žádal kromě toho vedle zahnutí také na hořejším konci upravení úškovité neb kroužkovité (eine össen- oder ringartige Vorrichtung). Poněvadž však ono zahnutí a úško neb kroužek ukazuje jen na jistý účel a nikoliv již o sobě na určitou kulturu a skutečně se také nalézá na jehlicích z mohyl, nesmí všeobecný název »šavlovitá jehla« (»Säbelnadel«) pokládat být již za označení jisté kultury, jak to pro »únětické« jehlice učiniti oprávněni jsme. H. Petersen upozornil na podobu jehlic šavlovitých se zvláště kostěnými jehlicemi s ohnutou špičkou a plochou, provrtanou hlavičkou, které se častěji vyskytují ve švédských nálezech (jednou též v Dánsku). (Ohlshausen: Verh. d. Berl. Ges. f. A., E. u. U. 1886., str. 488.; H. Petersen: Steinaltergräber Dänemarks. Arch. f. Anth. XV., str. 154. »Knochennadeln mit umgebogener Spitze und flachem durchbohrten Kopf«.)

Ch. Černovice

BRONZOVÉ JEHLICE S ÚŠKEM Z ČECH.

Böhmen 97

Prohlásil jsem již nahoře jehlice a zvláště takové s úškem za součást oděvu. Stejně soudí většina nynějších archaeologů.

Zvláště Ohlshausen (Verh. d. Berl. Ges. f. Anth., Ethn. u. Urgesch. 1886., str. 488.) na to upozornil, že bývají zpravidla jen u trupu kostér nalezeny a že tedy jen ku spínání oděvu sloužiti mohly. — Vyslovil jsem dále náhled, že jehlice s úškem byly šňůrkou neb řeminkem k oděvu připevněny. — Sombathy (Corresp. bl. d. d. Ges. f. A. E. u. U. 1889., str. 180.) má za to, že otvor sloužil ku připevnění nějakého řetizku, tkanice neb šňůrky, která dovolila ještě na druhém konci (po propíchnuté) jehlici upevnit, z čehož se později vyvinula vlastní fibule. — Ohlshausen konečně (l. c. 413.) upozorňuje na to, že jehlice ty bývají po dvou a třech nalezeny, a že jest možno, že byly někdy 2 k sobě připevněny šňůrkou neb řetízkem. Tím byly chráněny před ztrátou a takto dovolovaly také určitý způsob spinání oděvu. Podobaly by se tedy našim pertlicím k střevicům neb k šněrovacíkám dámským, které nosí na obou koncích „ženkličky“. Často se však nachází v hrobě jen jedna jehlice a muselo se jich upotřebení státi různým způsobem.

Naeovo pozorování, dle něhož v mužských hrobech se nalézá obyčejně jen jedna, v ženských dvě a později tři jehlice (Dr. J. Naeue, die Bronzezeit in Oberbayern, München 1894., str. 51.—52.), ukazuje, že jest nutno, bychom činili také rozdíl mezi krojem ženským a mužským. U nás podobný rozdíl v počtu jehlic doposud zjištěn nebyl.

Důležitý jest však pro nás nález Dra. L. Píče (Pam. arch. XVI. 1893. 353.). Týž soudí také, že jehlice sloužila k spinání vrchního roucha a byla tudíž jaksi nezbytnou příslušností oděvu. Z různé polohy jehlic v hrobech u M. Číčovic jest patrao, že vrchní roucho různým způsobem bylo spináno a tudíž i nošeno, neboť vyskytly se jehlice při ramenou, jakoby spinály na rameni plášt volně přehozený, nalezeny byly na prsou hlavičkou nahoru, špičkou dolu, jakoby spinály šat těsněji přiléhající, nalezeny konečně na prsou napříč, a to s obou stran, v kteréžto poloze upotřebení jejich méně jest zřejmo. Co do tvaru vyskytuje se nejčastěji jako jinde (v pohřebištích typu únětického) jehlice s hlavičkou do kulata roztepanou a úškem na vrchu opatřenou, snad za tím účelem, aby přivázány jsouce méně ztrátě podléhaly. Oblost jejich při špičce při spjatí šatu mohla být výhodou. — Vedle toho vyskytla se jehlička s hlavičí roztepanou, která, soudě podle hrobů holubických (Pam. arch. XVI., tab. XI. č. 1., 15., 16., tab. X. č. 24., 25.), původně měla takový tvar, že roztepená hlavička v rourku byla stočena, snad opět k přivázání jehlice. — Různá poloha jehlic dovoluje tedy souditi na různou úpravu oděvu, zvláště jest „méně zřejmé“ upotřebení dvou jehlic „na prsou napříč, a to s obou stran“ položených lehce vysvětlitelnou domněnkou Ohlshausenovou, že byly obě jehlice k sobě šňůrkou připevněny a zde proti sobě zapíchnuté, tak že držely dobře plášt neb šat dohromady.

Zdali jehlice s úškem také jiným účelům sloužily, jest méně jistlo. — Pan prof. Woldřich, který jinak také má jehlice za součást oděvu, vyslovil domnění, že by náš sedmý typ, t. j. jehlice s destičkou se stran stepanou mohl sloužiti k háčkování (Mitth. d. Anth. Ges. in Wien XX. 134.); Kl. Čermák (Vývoj nejobyčejnějších nástrojů. X. zpráva muz. sp. „Včela Časl.“ 1891. 25—26.) přidal se tomuto výkladu a pokládá jen ony dlouhé jehlice, které nám hlavně z mohyl jsou známy, za jehlice sloužící k spínání oděvu.¹⁾ V mladších nálezech se vyskytuje častěji krátké jehlice, ale bez hlavičky, pravé ženkle, které jistě k ručním pracím sloužily.

Co se rozšíření jednotlivých tvarů dle místa a času týče, pokud o nich již nahoře nebylo jednáno, zdá se, že jsou jehlice typu druhého nejvíce rozšířeny; patří k nejstarším a zůstávají po celý pravěk v užívání.

Dlouhé jehlice s válcovitě naduřelým, provrtaným krčkem nachází se (vedle stejných jehlic bez dírky) zřídka v českých (na př. v Hladomří u Blovic, Dražkovic atd.), hojněji v hornobavorských mohylách. Dle Nauea (die Bronzezeit in Oberbayern, München 1894.) „zdá se nepochybně, že původní tvar naduřelych, provrtaných jehlic s hlavičkou obráceně kuželovitou, plochokulatou pochází z jihu a že od obyvatelstva, které je do Bavor, resp. do horních Bavor přineslo, skutečně v uměleckém způsobu byla dále vyvinuta.“ Dle Ohlshausena (Corresp. bl. d. d. Ges. f. A., E., u. U. 1890., 156.) jsou zvláště hojny ve švýcarských kolovalých stavbách a odpovídají již starší kultuře. Hrobům se skrčenými kostrami typu únětického jsou cizí.

Také původ třetího typu nutno hledati v jihu. Hoernes a Niederle jmenují jej přímo „typem kyperským“, a to vzhledem ke drátku, který se nachází u našich jehlic pravidelně pod hlavičkou otočen jsa okolo krčku jehlice. Tyto závitky drátové upomínají na závitky drátu, které byly nošeny jako nákrčníky; vyskytuje se hojně v hrobech typu únětického, ale nechybí také v mohylách a hromadných nálezech. — „Kyperské jehlice“ byly u nás nalezeny v hromadném nálezu u Plavnic (J. Woldřich, Beitr. z. Urgesch. Böhmen, III. Th. v Mitth. d. Anth. Ges. in Wien XVI. 1886.) vedle únětických jehlic, v hrobech se skrčenými kostrami u Neprobilic, Únětic, Svijan, ~~Malých Čičovic~~ (Pam. arch. XVI. 1893. tab. XIX. 10. — Pam. arch. XVII. 1896. tab. XXVIII. 7., 8., 20. atd.), na hoře Leskounu na Moravě (Woldřich, l. c.). Speciálně česko-moravským tvarom zdá se být typ čtvrtý, jehlice únětická, která, jak již bylo podotknuto, charakterisuje velmi přesně určitou kulturu. Vzhledem k nálezům v Durinkách a v biennském jezeře bude však

¹⁾ L. Figuier (*L'homme primitif*, Paris 1870., p. 312.) pokládá s K. Vogtem dlouhé jehlice (kolemžce Schwabova obsahuje jednu 85 cm. dlouhou), o které se zde ovšem nejedná, za vlasové. Divoši prý si nechají záležet na účesu; vysoké účesy bývají zvláště u nich oblíbeny, a vojáci abyssiňští nosí účes, který zůstane nedotknut po celé životy a který jest tak vysoký, že by jej ruka nedosáhla, pročež nosí u sebe stále dlouhou jehlici s velkou hlavičkou k urovnaní účesu.

nutno i pro tento tvar hledati ještě další analogie, ačkoliv zůstane jehlice únětická asi pro vždy speciálním typem českým svou již nedostižitelnou hojností v Čechách a kulturon také jinak charakteristickou, která ji všude u nás doprovází.

Vedle únětických jehlic jest to typ sedmý, který jest, pokud mi známo, též nejhojněji v Čechách zastoupen. Zde vyskytuje se hojně v hrobech únětické kultury (Únětice, Holubice. Pam. arch. 1893. XVI. tab. XI., Osluchov. Pam. arch. XVI. 68. atd.), vedle typu čtvrtého a třetího, v plavnickém hromadném nálezu (Mitth. d. Anth. Ges. XVI. 1886.) opět vedle typu třetího a na leskounském hradišti (J. N. Woldřich, Mitth. d. Anth. Ges. in Wien XX., l. c.). Dle všeho jsou oba tyto typy nejvíce v středu Evropy, speciálně v Čechách rozšířeny; vyvinuly se asi z původních takřka všude obecných jehlic jednoduchých typů prvního a druhého. Kde však původ svůj vzaly, není ještě možno určiti. — Jisto však jest, že jehlice s úškem aneb s dírkou v krčku neb v hlavičce po delší dobu tvořily důležitou součást oděvu, že se jich však později již neužívalo a staly se nepotřebnými, patrně když zavládla jiná, dokonalejší móda šatů pečlivěji upravených.

Májky.

Marie V. Ježkova.

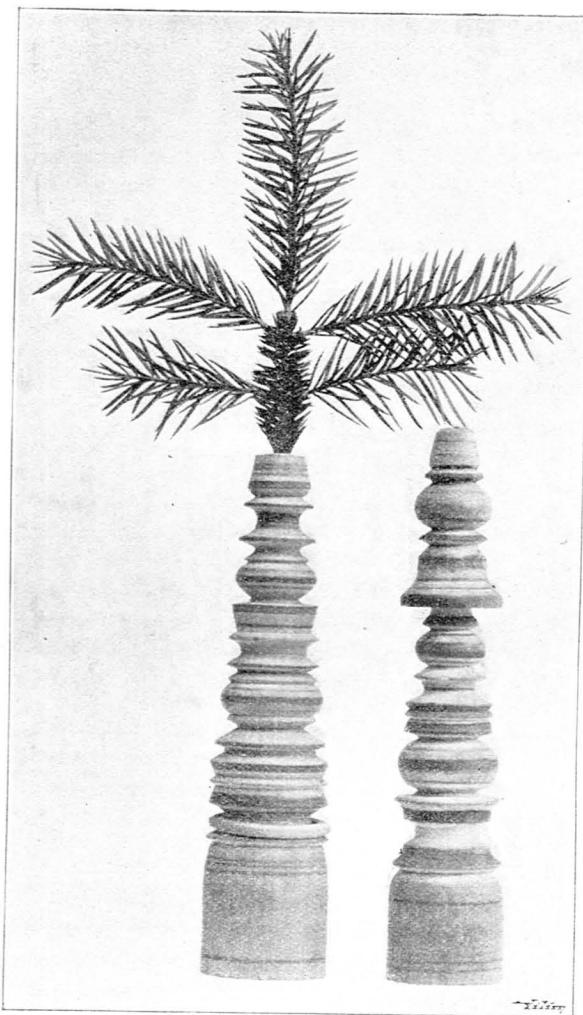

Májka je dřevěná panenka (z javor. neb topol. dř.) s výkružky a zářezy různých tvarů, zpracovaných podle obrazotvornosti a libovůle dovedného vyrabitele. Na některé vidíme útvar v podobě zvonu nebo květináče, jinde pohyblivou obráčku, někdy dvě i více na jedné panence a p.

Uvnitř a na okrajích zářezů je májka pestře malovaná, nejčastěji zeleně a červeně; vedle barviček má i tužka podíl na výzdobě její. V hlavičce je otvor, kam připevní se zelená větička lesního stromku.

Pantáta Brožkojc z Michovky — viz jeho podobiznu — vyřeže vám májku pěknou, jakou chcete, umí je znamenitě. Do roka postaví přes sto panenek.

Starodávný zvyk stavění májek zachovává a provádí se do nyjší doby v okolí Turnova (Michovka, Besedice, Loučky, Koberovy, Klokočí, Zbiroh, Rakousy). Večer před prvním májem jde mladá chasa mužská, doprovázena jsouc muzikanty, po vsi a postavuje všem známým děvčatům na okénko májku svěží ratolestí ozdobenou. Nejbližší neděli odpoledne koná se obchůzka, při níž sbírají peněžité i jiné dáinky.

Májky.

V čele průvodu jde mladý hoch, přistrojený za anděla, nesoucí skutečnou čerstvou májku (též jedlový nebo smrkový stromek), stužkami a pestrými fábory ozdobenou, za ním následuje hudba, a neschází ani za šaška nebo žida přestrojený dobrý šprýmař, zvláště k tomu volený. Všichni vcházejí do stavení, kam byli před tím májku postavili. „Anděl“ vklečív do světnice, zazpívá obvyklý veršik :

„Májové dítky,
sbírejte kvítky,
sbírejte všickni křesfané“,

načež postaví opentlený stromek na stůl, hudba na sínce nebo před okny zahraje do kola a začne tanec. (Není-li dostatečná k tomu prostora, má děvče slibeno tři, čtyři kousky, jež si zatančí hned potom v hospodě.) I paní máma musí do kola, rozpustilý šprýmař nedá ji pokoje. Však ví proč! Vyzví, kde má vajíčka, pak jde a sbírá je a všecko, co se mu hodí, prováděje různé kejkle a žerty pro obveselení přítomných. S poděkováním za dáry průvod odchází a opakuje totéž ve staveních dalších.

Po obchůzce tanec a zábava v hospodě.

„Hromové kameny“.

Pravěké nástroje v lidovém léčení.

Píše In. Lad. Červinka.

(Dokončení.)

Z vlastní zkušenosti vím, že není snad osady a místa na naši Moravě, kde by neznali alespoň starší lidé hromových kamenek; známost jich i rozšíření není ovšem ve všech obcích stejno, dle okolnosti, buď, je-li na blízku vydatné naleziště pravěké, buď souvisí s polohou vesnice. Čím osada odlehlejší, vzdálenější ruchu novověkého, tím hojněji naleznete tam hromových kamenů. Podobných zkušeností nabyl i řed. K. J. Maška na moravském Slovensku,¹⁾ a tu jsou právě zapadlé horňácké osady po dnes pravým skladištěm pravěkých nástrojů; bývaly tu zajisté „za starých časů“ chovány ve větším ještě množství, než nyní již u mladšího pokolení víra v ně klesla, ačkoliv dotvrzovali mi ještě nedávno na všem Horňácku,²⁾ že hromový kámen padne s bleskem do země a za 7 let pomalu k vrchu vystoupí: „tak lute temu věrá a pravjá, to inší není jak hrom“; také nebylo snad v Kuželově domu, aby tam neměli hromového kamene. Černých užívá se, když krávě zatvrde vemeno (potfráním zmékne), šedých potřebují jenom u lidí, když zapuchne nebo oteče pod bradou, „tak to tým kameněm mastá a ono sa to ztrátí“. V Malé Vrbce užívají kamenů našich v dobytčích nemocech, buď se takový kámen vypálí a hodí do vody, anebo dají utlučený kousek vypití nemocnému dobytčeti. Podobně léčí se černý dobytek v Komně.

¹⁾ Č. Ol. m. 1888, s. 64.

²⁾ Jak pevně tamější lid pověře této je oddán, svědčíž následující historka. Roku 1891. sbíral jsem hromové kameny na Horňácích, a tu zvláště lidé zaměstnaní při stavbě silnice z Blatničky na N. Lhotky donesly mi jich větší počet. Když p. naduč. Pecka asi za měsíc na to krajinu onu navštívil, nemohl hromové kameny získati za žádnou cenu; přestrašení lidé svěřovali mu, že v celém dalekém okolí asi 4 léta už hrom neuholodil, až tehdyn, »co ten myslivec těch kamenů u nich nakoupil, že zase hrom tak strašně bil, že tomu nebylo pamětníka. Okolnost tu vykládali si tím, že hrom už patrně žádných kamenů neměl a musil si jich proto zase zásobu nakoupit. Dobří ti lidé litovali nejvíce, že si lépe nepovídali, neměl-li »ten myslivec« kopyto koňské místo nohy — dojista bylo by se mu zle vedlo!

V Boršicích (u Nivnice) mají kameny ty na „všelicos“, rovněž v Tasově, Sáchově a v Horném čí na boláky na krku. Ve Slavkově (u Nivnice¹) zdají se mnohým „z olšového dřeva“; nechtějí-li koně tahati, potluč je hromovým kamenem a pak berou jako čerti. V Popovicích a Podolí (u Uh. Hradiště) světí se hromový kámen nejprve o velikonočních svátcích v kostele a pak se jím shánějí koní „stříly“ (oteklé klouby na noze), zažehnávačem známým daleko v okolí byl podolský kovář.

Nejvíce rozšířena je pověra, že hromový kámen hojí krávy, dojí-li špatné mléko nebo jsou-li nemocné vemenem. Pověru tuto znamenal už r. 1870. prof. Jeitteles,²) když sbíral na Olomoucku kamenné nástroje; tehdy měli prý ještě v Senici, ve Smržicích skoro v každém domě hromový kámen k podobnému účelu, také v Dol. Újezdě, Kanicích, Laškově, Určicích, Lipníku, Moravičanech a j.

V Ježkovicích (u Vyškova) je hromový kámen neomylným prostředkem proti oteklému krku (voleti); pevně věří se tam, že amulet takový chrání člověka v každé nesnázi. V Kelčanech (u Kyjova) váží si lidé hromového kamene velmi, trocha prášku z něho naškrabaná léčí mnohou nemoc dětskou. Také věří tam, že o dnech pašijových snadno odkryje místa skrytých pokladů, kdo chová hromový kámen.

V Kunovicích, bolí-li koho často a dlouho hlava, potírají mu spánky hromovým kamenem, aby bolest spíše a dojista přešla. V Osvětimanech utírají hromovým kamenem vodu proti „čemeru“; při čemeru srázejí se prý v krvi boule jako fazol nebo hráč velké a tu smíš jenom hromovým kamenem roztírat, jinak by člověk třeba zemřel. Také proti „hórazu“ (houseru — bolestem v křížích) je hromový kámen dobrý; na misu nalejete octa a v něm třete hromový kámen octem, pak mažete a roztíráte namoženou část těla (Boškůvky). Podobně užívají hromového kamene i ve Sloupu, Lhotě Tvarožné a v Žeraninách.

Také „namná kostka“ (mrtvá kost) zažehnává nebo potírá se naším kamenem (v Husovicích, Pustiměři), aby zmizela; v Rудlicích (na Znojemsku) užívají při tom i říkadla: „Nerůst, nerůst znamení, jak nerostlo kamení od Krista Pána narození. K tomuž mně dopomáhej Bůh Otec, Bůh Syn a Bůh Duch Svatý,“ při tom potírá se oteklinu nebo „nadní kost“ před západem slunce kamenem, na konec pokřížuje nemocného kamenem na nemocném místě; to opakuj po tři dny, zlo jistě pomine.³⁾

Zažehnáváním přizívovalo se opravdu mnoho lidí po našem venkově,⁴⁾ a také není ve vsi staršího pastýře, aby hromového kamene

¹⁾ Č. Ol. m. 1892. 104.

²⁾ M. anth. G. 1871., str. 250.

³⁾ Č. Ol. m. 1889., s. 87.

⁴⁾ V Smíchově žádal po mně za přeraženou sekýrkou kamennou jeden člověk 5 zl., on prý si jí do roka »za pomáhání« i dvakrátliko »po šestce« vydělá.

neznal a jím dobytku neuměl pomáhati; dále jsou tu i starší kováři, porodní báby nebo jiné starší ženy, které rády zažehnávají různé neduby za malý dárek svým hromovým kaménkem.

Některé zkušenosti v lidovém léčení na Brněnsku podává paní L. Bakešová;¹⁾ také tam babičky hojitelky věří, že hromový kámen je „vod hroma na zem sražený!“ Nejvíce ho lze nalézti pod stromy,²⁾ ale také jinde na poli. Zarází se prý 7 sáhů hluboko do země a za 7 let, 7 měsíců, 7 neděl, 7 hodin ze země opět vychází.

Svou léčivou moc má bromový kámen „vod néstaršího Locipera,“ že však ta moc je dobrá, má příčinu v tom, „že Bůh mo dal dochá“. To stalo se tak: Když Bůh stvořil člověka, čert se na něho díval a posmíval se: „Te's stvořil jednoho, ale já stvořím sedm!“ Bůh řekl: „Dé jím ducha.“ Ale toho čert nemohl dovést i řekl: „Dé te jím dochá.“ Bůh se rozhněval a dal jím ducha, „ale vono se to jenom po zemi plazelo.“ I řekl Bůh: „Te's stvořil sedm (bromů), ale vone bodó po tobě bit!“ „Když bodó bit,“ na to čert, „tak se já za dobré skovám!“ To znamená prý, že se čert vždy za osobu, stavení, strom atd. uschová, chce-li hrom do něho udeřit, a hrom osobu zabije, stavení zapálí, strom roztríští, ale čert zůstává bez pohromy.

V Ořešovičkách zažehnávají žloutenici pomocí hromového kamene, také vředy a jiné rány jím potírají za různých modliteb a říkání. Když zarůstá nehet u nohy do masa, křížuje se také hromovým kamenem. Poněvadž má leckterý kámen hromový podobu brousku, říkají tam lidé „kmotřenka mě to zabroškovala“.

Také na Uherském Slovensku znají zázračnou moc těch kamenů; tak v N. Městě nad Váhem, když z jara včely pouštějí, mají včelaři „hromovou střelu“ natřít medem a postaviti před úly, aby byly včely mocné.³⁾

Pokud se týká tvarů a látky takových kamenů, nazývají se hromovým kaménkem všechny známé tvary pravěkých nástrojů kamených, ať jsou to již sekery, klíny a dláta, anebo provrtaná kladiva a mlaty; velmi často též bývají to různé křeménky a oblázky vzácnější podoby (na př. pravidelná koule nebo vejce) a zvláště černé barvy; také často dávali mi jako hromové kameny kousky krevele, jehož se za pravěku užívalo při natírání nádob nebo koží, vyleštěných do rozmanitých podob. Ptáme-li se po původu, bývá nejčastěji sděleno, že se chová od té a od té doby v rodině, anebo že byl tam a tam při práci v zemi nalezen. Taková tráta budiž vždy prohlédnuta, začasté naleznete tam i jiné zbytky pravěkého osídlení.

Zajímavy jsou dva případy ředitelé K. J. Mašky.⁴⁾ Ve Starém

¹⁾ Č. Ol. m. 1892., s. 122.

²⁾ V Brusném pod Hostýnem dal mi pastýř hromový kámen, který zdvihнул pod jedlí hromem sraženou, s podotknutím, abych si za rok přišel pro jiný, nebo bude prý to právě 7 let, „co sousedovi do jabloně hrom uhodil“. A vskutku, když po roce suchou jabloně vykopali, našli v koření drobnou sekyru kamennou. — Také p. Fl. Koudelka zaznamenává podobnou zkušenosť z Bučovic (M. anth. G. 1882., s. 160.).

³⁾ Čas. Matice moravské 1895., s. 347.

⁴⁾ Č. Ol. m. 1888., s. 65.

městě Strážnici sdělila stařenka jedna, na otázku odkud by její hromový kámen byl, že ho zdědila po své prababičce, která prý ho přinesla z pouti buď z Mikulova nebo z Mariaceli; tam prý se takové kameny provrtané i neprovrtané o pouti veřejně prodávaly. Podobně v Rešicích (u Krumlova) schovávala pečlivě selka kterás v bílém šátku několik kousků sprostého vápence, jež byla v Mariaceli urazila a jako zázračně působící hromové kaménky uchovala. Obě tyto zprávy úzce spolu souvisí svým věcným podkladem. „Zachovala se nám tu tradice z davných a davných dob, že obyvatelé Moravy¹⁾ druhdy na jistá místa putovali, aby se tu zásobili potřebami, jichž se jim v rodném kraji nedostávalo, slovem jest to přímým dokladem předhistorického spojení obchodního a snad i náboženského, nejen mezi blízkými kmeny moravskými, nýbrž i se sousedními národy.“²⁾

Opevnění města Bělé.

F. Zuman.

V „Kulturním obraze českých měst“ Dra. Z. Wintra v odstavci o městských branách stojí: „A tak bylo by vypisovati ještě leckterous bránu. Bujíme se o ty, které zástavají; padá jedna po druhé; všude je kácejí z přičin prý pilných — ale nikde chvalitebných; všude je strhovali a strhují, nepomněce, že staré zdi a brány při městě jsou jako staré šlechtictví, kteréhož dnes již nelze nabýti, alebrž které zděděním po otcích přichází a žádnými penězi více se nekupuje.“

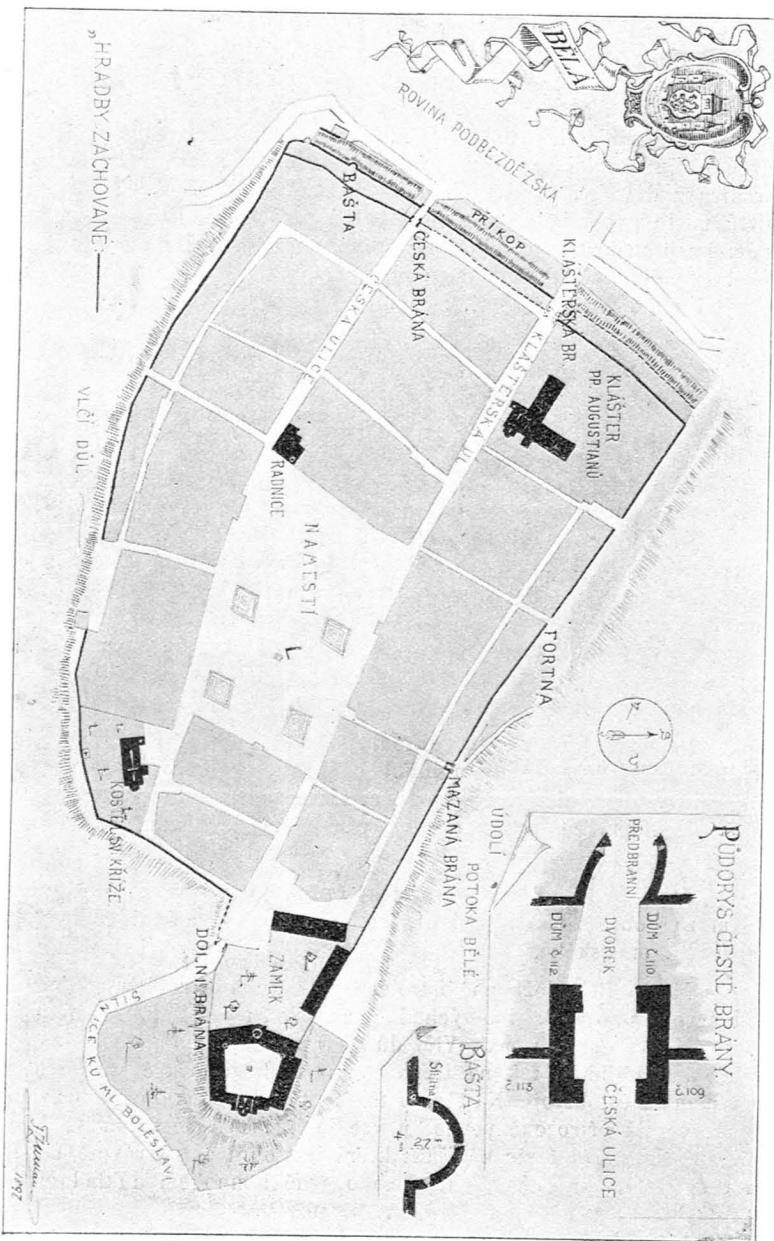
Veden těmito slovy, rozhodl jsem se popsati Českou bránu v Bělé u Bezděze — dle úsudků odborníků zajímavou — tím ovšem nechci vysloviti obavy, že by se měšfané bělští této památky zbavili, spíše doufám, že peníz nějaký věnojí na zachování její k radosti potomků svých.

Jelikož pak i hrady městské dosud dosti jsou zachovány, uznal jsem za dobré zmíniti se i o nich, abychom si učinili celkový obraz opevnění městského.

Město Bělá leží na ostrohu vybíhajícím z roviny podbezdězské od severo-západu k jiho-východu; na severu jest údolí, jímž protéká potok Bělá, na jihu pak Vlčí důl. Obě údolí spojujíce se na straně východní objímají tak na třech stranách dosti příkré stráně ostrohu, na němž město stojí. Na těchto třech stranách obklopeno bylo město, jsouc tu již přirozeně pevno, pouze jednou zdí městskou až 170 cm. silnou. Na západní straně však, která jest obrácena k rovině bezdězské a tudíž lehce přístupna, nalézáme opevnění mnohem důkladnější.

¹⁾ Pastýř ve Hlinsku (u Holešova) vypravoval p. E. Peckovi v Domželicích, že jim „handrláci“ z Kunovic hromové kameny nosívali.

²⁾ Budíž propuštěno redaktoru mínění, že zdá se mu hypothesa tato pravděpodobnou a dobrou, ale plně ještě prokázanou není.

Opevnění města Bělé.

Bašta v Bělé u Bezděze.

stála v té výši, kde šla pavlač po hradbě, kulatá besídka až do r. 1858, nejspíše to původní hradební vížka.

Hradba městská byla přerušena čtyřmi branami a fortnou. Pro tvrzení prof. Sedláčka,¹⁾ že bylo v hradbách městských šest bran a branka, nenalezl jsem žádných dokladů. Brány zajisté stály jen nad hlavními východy z města, a těch podnes není víc než čtyři. Pohlédneme-li pak do knihy městské, počínající r. 1628., a do knihy od r. 1667.²⁾ na zápisu o obnovení rady a povinností městských, shledáváme se všude jen se čtyřmi branami a jedním fortnářem.

Schaller (r. 1790.³⁾ uvádí též čtyři brány a branku.

Přiložený plán města nám ukazuje, kde stály brány a branka; na straně jihovýchodní nad cestou k Ml. Boleslavu u zámku stála brána zvaná „Dolní“,⁴⁾ druhá, „Klášterská“, stála na opačném konci této hlavní cesty na straně severo-západní k Bezdězi obrácené,

¹⁾ Hrady a zámky X.

²⁾ Archiv bělský.

³⁾ Bunzl. Kreis str. 207.

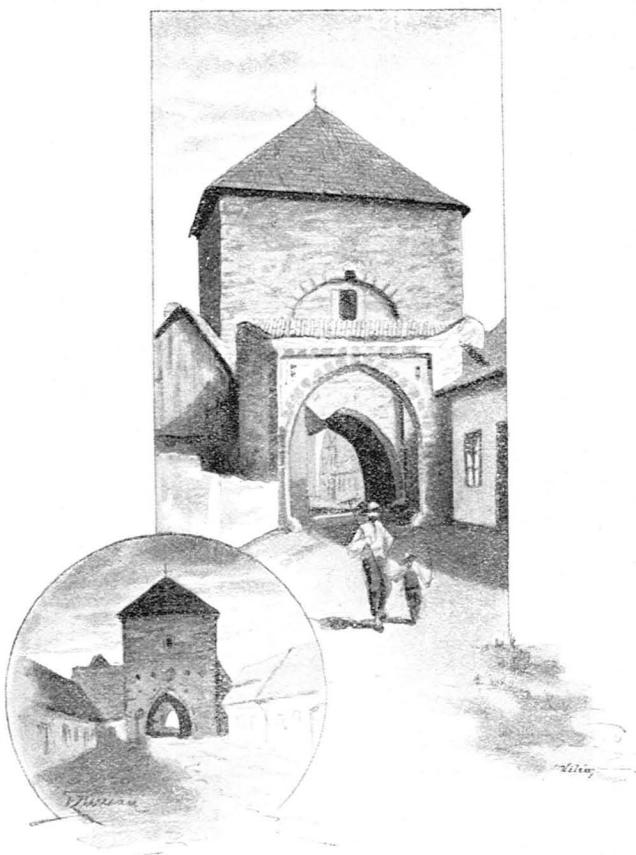
⁴⁾ Jména v knize z r. 1667. fol. 68. Archiv bělský.

Máme tu předně příkop 17 m. široký a za druhé dvojí zeď. Zeď vnější, 80 centimetrů silná, nad příkopem stojící, byla utužena ještě baštami polokulatými, z nichž jedna se nám zachovala v části hradby běžící od České brány k jihu v zahradě domu č. 112. (viz půdorys); zbytky podobné bašty nalézáme na konci téže zahrady, kde se zeď lomí k východu. V baště této jakož i v hradbě spatřujeme střílny na straně vnitřní 80 centimetrů široké, otvor vnější pak jest pouze 20 cm. široký. Domyslíme si, že i hradba od České brány k severu běžící podobně baštami byla zpevněna.

Za touto zdí vnější ve vzdálenosti asi 10 metrů stojí zeď vnitřní; na severním konci této zdi, kde se lomí zeď k východu,

na konci ulice Klášterské. Tyto dvě brány padly při stavbě silnice v r. 1815.; zbytky brány Klášterské spalovaly se ještě v r. 1865.

Třetí brána stála na straně severní, tam, kde vycházela důležitá cesta, vedoucí přes lesy do Kuřích Vod; jméno její „Mazaná“ mohlo by vyvolat domněnku, že věž nad bránou se pronáší byla dřevěná,

Česká brána v Bělé u Bezděze.

hlinou mazaná. Na téže straně o něco dále k severu stála branka, kterou se vycházelo k vodě; podnes říká se zde „u fortney“.

Čtvrtá pak brána, zvaná „Českou“, zpevňovala spolu s branou Klášterskou západní hradbu. Ta jediná se nám zachovala (viz vyobr.). Skládá se ze tří částí, a to z předbraní, jež vstaveno do zdi vnější, z brány, jež se nalézá v hradbě vnitřní, a z dvorka mezi oběma (viz půdorys).

Předbraní, zamlouvající se nám pěkně profilovaným gotickým obloukem, bylo zavíráno mostem zvoditým, jehož řetězy taženy přes kladky, z nichž se nám jedna zachovala. Uprostřed nad obloukem předbraní jest vtesán letopočet dnes porušený, jež Sedláček čte za r. 1522. Dvorek (10 m. dlouhý) mezi předbraním a vlastní branou, jenž jest uzavřen částečně původními hradbami, v nichž se nalézá ještě jedna střílna v pískovci vysekaná, částečně domky sem vstavenými, zajímá nás svou polohou. Osa jeho uhybá se od osy brány blavní a tedy i od osy ulice, což učiněno zajisté z důvodů válečnických; proud nepřátel, vniknuvší do dvorku, vrazil totiž s prudkostí na pilíř vlastní brány a nikoli na vrata, a vydal bok svůj obráncům.

Nad branou pne se věž z hrubého zdíva u základů 2 m. silného provedená, nyní jen asi 13 m. vysoká. Základní plocha jest čtverec, jehož strany jsou asi 9,5 m. dlouhé. Brána tato též gotická uzavírána byla hřebenem, jak svědčí rýha 10 cm. hluboká ve zdívu po obou stranách vchodu do výše 9 metrů vytesaná. Vedle toho uzavřena byla ještě vraty, jichž stejně pánvice shledáváme.

Rozhled s věže poskytovala okna ve výši 9 m. po jednom na každé straně. Vchod do věže nalézá se ve výši $4\frac{1}{2}$ metrů, tam, kde se pojí k bráně zeď hradební vnitřní. Na straně severní vidíme vchod do věže, v síle zdíva schody opatřený (podobný asi býval též na straně jižní, aby spojení po hradbách nebylo přerušeno), do něbož se vcházelo z pavlače na hradbě se nalézající.

Hrubé massivní zdívo a gotika této České brány svědčí o velikém stáří. Tím přicházíme k otázce, kdy povstalo opevnění města Bělé; můžeme směle říci, že město opevněno brzy po svém založení r. 1337.

Listina z r. 1345,¹⁾ již uděluje Hynck Berká z Dubé Mackovi řečenému Kladivo dva lány lesa a městiště v Bělé, mluví již o „municio vel civitas nostra Byela“, tedy o „tvrzi neb městě Bělé“.

Jiná zpráva týkající se zajisté opevnění, jest z r. 1418. v nejstarší knize bělské, kde se praví, že Vítěk Konšelík $4\frac{1}{2}$ kopy grošů peněz sirotčích vypůjčených vynaložil na stavbu věže („super laborem turris“).

Dále víme, že opevnění městské čelilo ve válkách husitských Pražanům, Janovi z Michalovic, Roháčovi z Dubé,²⁾ Zikmundovi, markrabímu mišeňskému.

Službu konalo též opevnění toto ve válce třicetileté; tak máme zprávu o dobytí Bělé vojskem saským roku 1631., dále o marném odporu měšťanů bělských proti Švédům dne 27. dubna 1644.

O zbrani na zdech dovídáme se ze zápisu v nejstarší knize bělské, jímž dávají r. 1418. pole lukaři Matějovi pod podmínkou, že pořídí každoročně nový prak;³⁾ jiné zbraně, a to zbraně na prach zaznamenaný v téže knize z r. 1438., totiž: pět klínův železných, tři píšťaly a jeden nabiják, vedle toho prachu píšťalového lahvič a lebka.

¹⁾ Archiv bělský.

²⁾ Tomek: Dějepis města Prahy IV. 155, 159, 175, 328, 346.

³⁾ Knihu z r. 1417. A. 4. b.

Dělo, které měli na hradbách, opatrovali tak pečlivě, že se jim ztratilo a až r. 1543. v příkopě pod mostem rzí zkažené při opravách díla nalezeno bylo.¹⁾ Roku 1466. vzali páni z peněz sirotčích 5 kop a ty dali za hakovnice.²⁾

Z výrobců zbraní uvádí se v knihách z r. 1417. a z r. 1453. mezi konšely následující prakaři: Roku 1370. Henzl, balistifex, r. 1391. Swaczko, balistifex, r. 1402. Johannes balistiparius, r. 1411. Petrus, balistifex, r. 1418. Matheus. Vedle občanů konali službu na hradbách i manové; tak výše jmenovaný Macek Kladivo byl povinen dostaviti se v čas potřeby v celé zbroji a s přílbicí (*cum plenis armis et galea*,³⁾) dále Vaněček ze Sedliště musel přispěti s prakem a pancířem (*cum una balista et pancirio*).⁴⁾ V r. 1419. mluví se docela o Alšovi z Bychor — „rychtáři vojenském“ — (*ju-dice armigerorum*).⁵⁾

Na konec pak uvedu případ trestní, který nám ukazuje, že hradba městská byla posvátnou. Roku 1614. Petr Novotný ze vsi Lin na boleslavském panství prchaje z vězení bělského, přistavil sobě na zeď městskou řebřík a přes zeď dolů se spustil. Na vyzvání rychtářů bělských vyslechl Bartoloměj Lvinner z Kladska, úředník panství mladoboleslavského, Novotného a zprávu o tom podal rychtářům bělským. Na tuto zprávu odpovídají rychtářové bělstí, že Petr Novotný mluví klamavě, „jakož pak toho největšího skutku přes zeď městskou se spuštění zatajil“ a žádají, aby do vězení vzat byl, a jim den k vinění jeho „z toho, což tak na zlehčení zámku Jeho Milosti Páně proti dobrému rádu poctivosti své před sebe vzít měl“ ustanoven byl.⁶⁾ Slezení hradby pokládáno tedy za veliký zločin a zlehčení zámku pana Bohuchvala Berky.

Příspěvky k dějinám školským.

I.

Oprava o napravení školního řádu a kázně, též bedlivějšího mládeže vyučování v Litomyšli.

Asi z r. 1640.⁷⁾ K tisku upravil Antonín Tomiček.

1. Aby, ne od makovice, ale z gruntu, takové napravení školní se fundirovalo: jest zapotřebí, aby se za rektora neb správce

¹⁾ Hrady a zámky X. str. 23.

²⁾ Kniha z r. 1417. C. 1. b.

³⁾ Listina z r. 1345. v archivu bělském.

⁴⁾ Kniha z r. 1417. E. 12. b. Opis listiny z r. 1351.

⁵⁾ Kniha z r. 1417. A. 5. a.

⁶⁾ Manual právní z r. 1610. Archiv okr. soudu v Bělé.

⁷⁾ V archivě musea města Litomyšle nalézá se svazeček listin z dob války třicetileté a tu, mezi jinými datovanými listinami, nachází se též dva aršíky, psané touž rukou jako listiny datované 1640., obsahující »opravu škol-

školního muž nebo mládenec pobožný, učený, pokojný, střízlivý a příklad dobrý na sobě dávající mládeži obrál a vyvolil. Tomu aby školní správa poručená byla, a ten také aby svou habitaci, totiž ten pokoj, který k škole náleží, a nyní k faře obrácon jest, a toho se ničímž neužívá, měl a tu ve dne i v noci zůstával.

2. Témúž správci aby se poručila správa školní. Mládež aby se předně pobožnosti a ctnostem svatým i literárnímu umění vycvičovala, a on aby na to pilný pozor dal a sám sebou nikdá v ničemž neomeškal.

3. Dotčený správce školní aby tu moc měl kantora i sukcentora k vykonávání jejich povinnosti školních napomínati a je k tomu, kdyby toho potřeba ukazovala,¹⁾ opravdu mřti, oni pak, totiž kantor a sukcentor, budou ho povinni poslouchati, jeho, jakožto sobě představeného, ve vážnosti a šetrnosti mřti, a jím se řídit a spravovati.

4. On pak, správce školní, má k týmž, kantorovi i sukcentrovi, rozšafnou mírnost prokazovati; k tomu přičinou býti, aby dobrá korrespondencí a svornost mezi nimi byla, a přičinou nějaké nesvornosti jejich aby vrchnost, anebo, komu by k tomu dohlídati poručeno bylo, jako i pan děkan, zaneprazdňováni nebyli — na to pilný pozor dát.

5. Pokud by pak kantor anebo sukcentor, týmž správcem²⁾ sobě představeným řídit a spravovati se nechtěli, nýbrž dle svých nynějších obyčejův toho folku užiti a dopouštěti se chtěli, tehdy s vědomím pana děkana, a přidaných k němu inspektorův, bude moci to k nápravě buď pěkným napomenutím, pakli by na to nic dáti nechtěli, je od jejich povinnosti vybytím a jiné hodné mládence na jich místa dosazením přivésti.

6. A poněvadž mládež městská, i odjinud sem k učení oddaná, špatný svůj prospěch v tom bere: protož příkladem dobrým krajského města Chrudimě, jakož i jiných měst, bude velice a obzvláště zapotřebí, aby se ku panu děkanovi tři neb čtyři měšťané, a to ti, kteří v školách in officio bývali, školám a mládeži domácí i přespolní představení někdy byli, za inspektory volili. Těch pak bude povinností do školy, jak se mládež učí, často přihlídati. Pokudž by se pak jaká nepilnost při officiálních nacházela, jak úředně na správce školního, tak potomně i na jiné jeho dva pomocníky, se domluovati a jich opravdu, žádnemu uši nelektajíc, k pilnějšímu mládeže cvičení a napravení napomínati.

7. Správce školní, když usazen bude, má se panem děkanem a nařízenými inspektory disponirovat, jakým řádem tři classes opa-

ního řádu^a. Že listiny ty opravdu z té doby jsou, z doby před založením piaristického gymnasia, dosvědčují zmínky o duchodech panny šlechticny (t. j. panny Frebonie z Pernšteina, která 6. února roku 1646. v Praze zemřela a která teprve roku 1640. pojala úmysl zřídit v Litomyšli školy řádu piaristického), která asi po založení gymnasia městským školám nedávala žádnou pomoc, když ji obrátila k založenému ústavu. Z aršíků těch jeví se jeden jako koncept a druhý jako čistopis. Pro lepší posouzení podávám opis čistopisu, v obsahu úplně nezměněný.

¹⁾ Ruk. má: vazovala.

²⁾ V ruk.: spravcum.

třeny býti mají, a co který v které classe mládež vyučovati má, to dáti sepsati a sepsané v škole světuici vyvěsiti, tak, aby každý věděl svému povolání za dosti činiti.

8. Cantor, poněvadž kůr v chrámě Páně jemu svěřen jest, a on, aby se chvály Božské řádně vykonávaly o to pečovati má: pročež toho autoritetu při něm se pozůstavuje. Jemuž na pomoc v též chrámě Božím i jináče rector, succendor, mládenci, jestli že by se kteří v škole zdržovali a beneficij školních užívali, vždycky nápomocni býti mají. Jeho pak kantora povinností bude mládež, která by spůsobná byla, muzice vyučovati a s nimi všední dni pilně a s prospěchem pracovati, poněvadž ta jeho povinnost obzvláště ho k tomu vede a napomíná.

9. Jakož začasté mládenci přespolní, došli v mladých letech, se do školy zatrefují a tu zůstávajíce některý tejden zase pryč, což škole zdejší k nemalé potupě jest, ucházejí. Protož takoví, kdykoliv přijdou, ti ať se u rectora opovědí a jestli tu chtít zůstat budou, za příjem jeho žádají. Kdož přijati budou, aby daremně věka svého v zabálce nechrávili, mají také do classy rektorové choditi a se liternímu umění, kteréž v škole této až do poesi zachováno a tractirováno býti může se cvičiti, odkudž následovati bude jejich prospěch, škole pochvala a k officiálum hotovější poslušnost a k nim prokazovaná šetrnost.

10. A poněvadž z Její Mi[!] panny, panny šlechtičny důchodův každého téhodne jistá suma peněz na maso, též i chléb, potomně také z důchodův obecních nápodobně po 30 groších a chléb na vychování školní se vydává, k tomu od sousedův obedy a večeře každého dne se strojí, pročež také ti alumnové mají toho dobrodiní účastní býti.

11. Což se pak dotýče plátův: Rector ten aby mohl na ročním platu 30 kop m. přestati. A ten, odkud by a jak jemu vycházel, to by se muselo časně opatřiti. Cantor má prvé z obecních důchodův ročního platu 18 kop m., ten na tom přestati může. Succendor má též 4 kopy m., tomu by se pro lepší pilnost přidati mohli 2 kopy m., tak aby toho činilo do roka 6 kop m.

12. Víceji, poněvadž jiná a jiná svá accidencí, jako: kvartál od mládeže, funera a jiné mají, však, že při rozdelení toho veliký neřád se nachází, pročež vidí se za dobré, aby, cokoliv kvartálu kterého se sejde, jako ku příkladu: kdyby se jednoho sešlo 20 fl., rector toho polovičku vezme, 10 fl., zůstane k rozdelení na cantora a succentora 10 fl., z těch kantor vezme 6 fl. 40 kr. a succendor 3 fl. 20 kr. a tak i v jiných.

13. Mládencům nebo alumnům, poněvadž mnozí chudé rodiče mají a od nich pomoci žádné očekávati nemohou, ti aby sobě šaty spraviti mohli, tém náleží žaltáře, verše nad mrtvými a od toho platy, festivaci nedělní, precaci, juvámen postní, a [do] toho jim žádný sahati nemá. Oni pak, co toho koliv bude, na rovný díl se podělití mají. A těch také i s pacholaty, kteří diskant zpívají a školního dobrodiní účastní jsou, přes šest býti nemá.

14. Co by se víceji mimo tyto artykule vynajítí mohlo a k dobrému řádu a kázni se nachylovalo, to se při další resoluci J. M. zástavuje.

II.

Zprávy o škole kasejovické z XVI.—XVIII. století*Josef Siblik.*

Město Kasejovice původem svým sahá do dob nejstarších, neboť již r. 1265. připomínají se tu bratří Zdeslav z Kašejovic, Neostup a Vojslav, v r. pak 1308. Protiva z Kašejehovic prodává právem zákupním měšťanům 24 lánů.¹⁾ Než v archivu městském nenalezneme v zápisech ani ještě v XV. st. o škole zmínky, což nevyvraci domněnku, že již ve XLIII. st. při kostele zdejším sv. Jakuba, jako jedním z největších v dekanatu Bozenském, učiliště jistě trvalo. Městečko spravovalo se právem města Písku, a již sama znalost a porozumění zákonů podmiňovalo u měšťanů jakés literní vzdělání. — I pozdější záznamy od XVI. st. o spůsobu učení vůbec scházejí, o škole pak jsou velmi chudé, a to i tenkrát, kdy již o životu jejím není žádné pochybnosti a jména správců a kantorů jako světlé body v této tmě našeho vědění září. Možno tudíž jen chronologický, a to ještě ne úplný výčet toliko kantorů do r. 1759. podati s poznámkami, vztahujícími se pouze k jich osobám a ne k učení.

Prvním známým učitelem vystupuje r. 1556. Vít, rektor toho času kasehovský, jenž kupuje od Markyty Bubinky a zbylého syna dům za 13 kop gr. míš.²⁾

V r. 1574. Jiří Plesnensis podpisuje se jako správce školy města Kasejovic a vypomáhá v písarství při obci.³⁾ Od r. 1581.—82. podpisuje se Joannes Caper Kninský jako písar,⁴⁾ od r. 1598. až 1603. Jiří Královec Nepomucký.⁵⁾ Domnívám se, že oba správci školními byli, neboť tehdy kantoři v obyčeji měli ke svým jménům přídatky po rodištích připojovati. Jiří Královec pojal za manželku Voršilu, dceru Jiřího Zemánka, s níž za věno obdržel dům.⁶⁾

Jiří Nygrýn Pelhřimovský, správce školy byl též od r. 1607.—1627. s přerušením r. 1620.—23, kdy v nepřítomnosti jeho zastával jej Václav Johanides, písarém městským.⁷⁾ Pelhřimovského zápisu jsou jak písmem, tak slohem právnickým a správností jazykovou vzorné. Byl nejspíše výry podobojí.

¹⁾ Privilegium městys Kasejovic.

²⁾ Manual kasejovický od r. 1556.

³⁾ Též.

⁴⁾ Též.

⁵⁾ Též.

⁶⁾ Též.

⁷⁾ Též.

Léta 1613. ve čtvrtek po sv. Janu Křtiteli prodává dům za 52 kopy gr. mís. Jakubovi Pokornýmu, hrnčíři.¹⁾

V letech 1646. 29. Mart. uvádí se jako kmotr Jeronym Maxant, rektor školy kasejovské; týž zastával svůj úrad do r. 1651. Žena jeho slula Kateřina.²⁾

Současně s ním připomíná se 10. Febr. r. 1647. Vít Mettaeus z Lisemburku, varhaník a kasejovický mládenec, příbuzný tehdejšího faráře Matyaše téhož jména. Ještě r. 1651. Dorota, manželka jeho.³⁾

Po Maxantovi zaznamenán 5. Juni r. 1652. Pavel varhaník, rektor, kantor kasejovský, jenž tu byl až do r. 1659.⁴⁾

V témž roce od 19. Aprilis do 16. Oktobris 1662. čteme jméno Jan Dvořák, toho času zůstávající za varhaníka při této poctivé obci v Kasejovicích; Veronika, manželka jeho.⁵⁾ Varhaníkovi platila obec r. 1658. 12 rýnských 30 kr.,⁶⁾ v r. 1659. a 1660. 14 R.⁷⁾ Vedle těchto příjmů bral za písarství radní 1 R. 30 kr., také více. Tak vyplatilo se mu r. 1660. za dvě léta 5 R. 15 kr.⁸⁾ Od spravovaní oken ve škole, jež stávala v místě, kde nynější se nachází, platila obec týž rok 21 rýnských.⁹⁾ Snad větrem zkázu vzala.

Od r. 1663.—1667. vedena byla matrika narozených za správy školní Celestýna Václava Orla Příbramského, varhaníka kasejovského, dle písma jím samým.⁹⁾

24. August. 1673. připomíná se Matěj Mikšovský, toho času kantor; Dorota, manželka jeho.¹⁰⁾ S ním správcem školním, varhaníkem byl tu Pavel Kratochvíle, jenž vstoupiv v stav manželský s Mařenou, dcerou pozůstalou po Janu Peškovi z Bělé,¹¹⁾ byl od r. 1676.—1688. také písarem radním, a to obratným.¹²⁾ Oba tito správcové školní přijali za sebe a budoucí 4. Jan. 1687. darování 250 zl., jež učinil magistr Václav Augustin Filomela ve Voselcích, někdejší farář kasejovský.¹³⁾

Z nadání toho dovídáme se, že farní škola kasejovská byla vzorně a svědomitě řízena, neboť nazývá ji „poctivou a zvedenou školou městys Kasejovic“. Nadání zmíněné činí k tomu cíli a konci, aby škola v plnosti šest mládenců téhož městys Kasejovic pobožnosti, dobrým mravům a liternímu umění cvičila a vyučovala, z kterýchž by

¹⁾ Též.

²⁾ Matrika narozených fary kasejovické jdoucí od r. 1646.—1656.

³⁾ Též matr. nar.

⁴⁾ Matr. nar.

⁵⁾ Matrika naroz. II. od r. 1656.—1667.

⁶⁾ Manual purkm. města Kasejovic jdoucí od r. 1656. Str. 13.

⁷⁾ Týž, str. 15.

⁸⁾ Týž, str. 18.

⁹⁾ Matr. nar. II.

¹⁰⁾ Matr. nar. II.

¹¹⁾ Matr. snoubenců Kasej.

¹²⁾ Manual od r. 1556.

¹³⁾ Týž, jenž založil r. 1667. nadaci pro kantora břežnického v sumě 500 zl. (Stará pam. kn. v Bubovicích.)

tři v musice sv. Jakubu, kostelu farnímu, sloužiti povinni byli, tři aby v čtení a v psaní cvičeni byli.

Páci správcové školní podepsání: Matyáš Joannes Mikšovský, kantor kasejovský, a Pavel Kratochvíle, varhaník kasejovský, mají povinnost s mládeží svou školní letanie o matce Boží s antifonou na ten čas přicházející, jakož i písničku o sv. Václavu při mši svaté zpívat.¹⁾

Matěj Joannes Mikšovský byl též od r. 1689.—1694. písarem městským a zároveň majetníkem domu.²⁾

V roce 1678. byl kantorem též Matěj Svoboda,³⁾ snad pokoutní školy.

Že i leckterý měšťan zvláštního učitele si vydržoval, zvídáme k l. 1684. Tehdy u syna Antonína Briknera byl preceptorem Ferd. Svoboda.⁴⁾

Pavla Kratochvíla vystřídal l. 1689. Leopold Mikšovský, varhaník.⁵⁾

Po delší době poznáváme od r. 1736. nové jméno: Joannes Decastel, kantor a zároveň písar městský až do r. 1742.⁶⁾ Bylo mu mnoho zakoušeti útrap a svízeli v l. 1741.—42. za bavorských a francouzských maršův nepřátelských tímto městem. Znaje latinsky byl tlumočníkem s Francouzi. V pohnutých těch dobách neučeno, až teprve po odchodu nepřátele ze země „dítky od učení zdržené opět lid do školy odesílal“.⁷⁾

Tím časem naléhali komisaři reformační na všecky stavby, aby v každé vsi neb aspoň vždy ve dvou neb třech vesnicích blízko sebe ležících od vrchnosti byl ustanoven učitel způsobilý a správný, jenž by též v náboženství vyučoval a cvičil dítky, kteréž by pak farář v měsíci zkoušel. Každá vrchnost měla zaopatřiti učiteli byt, dátí mu kousek pole asi po dva korce, jež by mu obec vzdělávala.⁸⁾

Také „milostivá a Bohu milá“ vrchnost kasejovská — hrabě Fr. Karel Rudolf ze Swerts-Sporku — při přijetí koupeného panství Lnářského v listopadu 1745. po vesnicích školní mistry aneb kumpany pro vycvičení selských dítek, totižto ve Lnářích, v Bezděkově, v Poli, v Záhorčicích, v Kocelovicích, v Metlì, ve Hvoždanech, v Kladrubcích a v Radošicích jest nařídil a je z důchodu svého platil.⁹⁾

Tebdy asi již působil v Kasejovicích školní mistr a varhaník František Mikš, jenž pojhal za manželku Rozálii, dceru Václava

¹⁾ Manual purkm. od r. 1656., str. 97., 98., 99.

²⁾ Manual od r. 1556.: Léta 1688. dne 5. Febr. kupuje Jan Mikeš od Evy Scholovy příbytek ležící mezi domem Matěje Janoty a Matěje Mikše, cantora.

³⁾ Matr. nar. III. od r. 1667.—1689.

⁴⁾ Táz.

⁵⁾ Táz.

⁶⁾ Manual z r. 1715.

⁷⁾ Kniha pro zapisování všelijakých porovnání, příběhův a roztržitosti při obci městys Kasejovic založena ode dne Juni Anno 1738. Str. 3., 12.

⁸⁾ Bílek: Reformace katolická.

⁹⁾ Kniha, 13. a 14. str.

Jedličky. Týž 30. Augusti 1752. svému zeťovi, varhaníkovi, a své dceři Rozárci, jeho milé manželce z lásky otcovské daroval za 90 R. místo pro domek. Školní mistr ale v nově vystavěném domku „nevostával“, nýbrž v městské škole. Dříví panské sobě vysazené bral jedním rokem z Kladrubec, druhým z Chlomku, třetím z Radošic. Zemřel as r. 1759. Manželka Rozálie provdala se znova pojavši za manžela Josefa Srcha.¹⁾ Podobá se, že s ním nějaký čas neb před ním býval varhaníkem Josef Mikšovský, který později stal se rychtářem, ale pro vejstupky složen ze svého úřadu r. 1756.

V rodu Mikšovských dlouho udrželo se varhanictví. Do nedávna říkalo se pod radnicí v domku číslo 92., jenž jim patříval, „u varhaníků“.

Jím zprávy naše končí.

Řád bratrstva literatského v Sušici r. 1603.

Dr. Vojt. J. Nováček.

List od ouřadu města Sušice pod pečetí městskou pánům literatům k potvrzení bratrstva jich vydaný.²⁾

My purgmistr a radda města Sušice znajíce a mezi sebou sami vážíce, že jak při všech věcech jiných na světě tak a nejvíce při vykonávání služeb a poct pánu Bohu náležitých a při slovu jeho svatém v chrámě božím dobrý rád zachován býti má, protož s dobrým rozmyslem a zdravou radou pro čest slávu pána Boha našeho a vzdělání bratrstva literatského spoluměšťanův našich k věčné paměti a zachování téhož bratrstva a pořádku literatského za slušné sme býti uznali netolik podle jich žádosti, ale také podle povinnosti našich, abychom jim list tento nás jakožto confirmací a potvrzení poctivého jich pořádku pod pečetí ouřadu našeho městskou vydali.

Předně v den Páně nedělní, kterýž ke cti a chvále pánu Bohu zasvěcen a vzkříšením pána Krista slavný učiněn jest, též v dny apoštolské a blahoslavené panny Marie i jiný svátky slovem Páně a rádem církve ohlášený pamatujíc jedenkaždý na povinnost svou pánu Bohu dlužnou vedle chvalitebného příkladu předkův našich na maturu i summu by se časně scházeli a žádnými překážkami lenosti těla svého a žádostmi jeho odtrhovati se nedopouštěli. Potom o každé vejroční slavnosti, jako na den Narození, Vzkříšení, Nanebevstoupení Páně a Duchu sv. darův seslání a na den památný sv. Trojice a na jiné podobné památky aby se do chrámu Páně k zpívání a k chvalám božským a modlitbám svatým na jitřiny tím dřívěji nadjítí dávali a odtud, až by se všeckna služebnost církevní vykonala, neodcházeli a

¹⁾ Kniba, 27., 30., 31.

²⁾ Městské museum v Sušici. Registrá smluv 1586.—1675. pag. 122.

jak při zpívání církevním vážně bez pohoršení se chovajíc tak i v kázání slova božího procházeck a daremných toulání zanechali, aby nebyla pohaněna služebnost. 2. Cor. 6.

Dále poněvadž sme všickni smrtedlni, také vedle uložení božího smrti očekáváme. Protož kdyžby pán Bůh některého z tohoto bratrstva a pořádku literatského navštívil a buďto manželku jeho, neb dítky, neb jeho samého smrti časou z světa tohoto pojal, tomu beze vší odpornosti posloužiti a na provod dátí se najiti i mrtvé tělo k hrobu, kterýmžby se od starších poručilo, néti povinni budou. Jestliby pak kdo zoumyslně a bez jistého starším se ohlášení co zmeškal a zanedbal, tehdy pro zachování dobrého řádu, a ne z nějaké před Bohem vejplaty, složí poenu od týchž starších na ně vzloženou.

Na to pak obvzáštní a největší pozor dátí povinni budou, aby mezi sebou lásku a svornost a sjednocení při čisté pravdě boží a pravém religionu v střídomsti a v trpělivosti zachovávali. Jakož pak pravé bratrstvo literatské vlastně jest společné a nerozdilné myslí i srdci osob literatských k sobě naklonění a sjednocení, kterýžto při čistém a zdravém učení a velebných sacramentův řádem požívání v bázni boží zachovávajíc víru a dobré svědomí lásku k sobě mají a chodíc pilně do společnosti církevního káru a pobožný zpěvy rozumně a moudře v duchu svatém, v slovu pravdy a v moci boží vykonávajíc cti a slávy boží, též vzdělání církve a spasení svého, jsouce chrámové Boha živého, ustavně a věrně vyhledávají, tak jakž apoštol sv. Pavel v 2. ke Koryntům 14. a 2. ke Koryntům 6. kap. tomu všemu vyučuje. A tak poněvadž fundament a grunt pravého bratrstva literatského záleží na společném a jednomyslném sjednocení a consensu pravého náboženství křesťanského (protože srovnání Krista s Be-lialem nižádné býti nemůže) i tehdy povinnost jejich přední bude, aby se pravého a čistého učení evangelického a pravdy syna božího jednomyslně přidrželi podle rozkazu Boha otce nebeského, kdež jest řekl: Hunc audite. Math. 17., potom aby zpěvy svý rozumně a moudře s duchovním otvorem vykonávali, jakž prorok královský David napomíná řka: Psallite sapienter žalm 47., k čemuž i dotčený sv. apoštol Pavel vede, kdež dí: Slovo Kristovo přebývejž hojně v vás ve vší moudrosti učice a napomínajice sebe vespolek v žalmích a v chvalách a písničkách duchovních s milostí zpívajice v srdcích vašich Pánu. K. Kolocen 3.

A poněvadž na tom mnoho záleží i také sám Pánbuh to mítí chtiti ráčí, aby lidé věku staršího též i ti, jenž jsou dary božími mimo jiné obdařeni a osvíceni od mladších v náležitě vážnosti a šetrnosti zůstávali a tudy tím opravdovější a stáleji svrchupsaní artikulové držáni a náležitě zachováni býti mohli, z té příčiny za starší téhož bratrstva literatského jich nařizujeme slovutné pány Nikodema Kopiznu, JMC. rychtáře, a spoluradní naše M. Adama Rosacia, primasa, Jiříka Xenofila, Václava Mazánka a Matouše Kopiznu, dávajice jim tu moc a právo, aby oni všecky pány literaty při oznamených artikulích zdržovali, jiné také na místě svém za správce obojího káru latinského

i českého, když by toho potřebu uznali, voliti a nařídit i a summou, co by vejše dobrého pro oznámenou čest a slávu pána Boha našeho a zachování chvalitebného řádu býti poznali, to ustanoviti a jiným zachovati poroučeti moc měli, jako: kdyby kterého z nich starších Pánbuoh prostředkem smrti z tohoto světa povolati ráčil, aby sejdouce se do pořádku, vidělo-li by se jim ten počet starších zachovati, jiného na místo jeho volili a kterýž by tak volen byl, aby ihned k jiným starším do kněh jejich literatských připojen a připsán byl, ano i na budoucí časy, kteřížbykoli od nich voleni byli, aby tu moc jako ti, kteříž v tomto listu zejména dostaveni jsou, měli a vždyckny aby na místě z světa sešlého jiného z pořádku a bratrstva svého voliti mohli. Tolikéž také aby do pořádku svého kdykoli a kterého času, buď na slavnosti vejroční, buďto zase na suché dni aneb kdyžby se jim vidělo a potřeba toho ukazovala, kdekoliv buď do domu farního neb školního aneb kdež by sobě místo obrali, se scházeti a shromažďovati moc měli a tu jakožto svobodné poctivé bratrstvo literatské svý řády sobě ustanovovati, sebe k dobrému napomínati, nedbalé a neposlušné o pořádku svém pokutovati, počty vykonávati, peníze sobě odkázané vypomínati a k vypomínání jich ouředníky z pořádku svého voliti mohli. K čemuž všemu Pánbůh nebeský ráč svou svatou božskou pomoc dátí a to ráč učiniti pro čest a slávu jména svého svatého a k vzdělání církve a obce naší, jehožto svaté božské milosti buďme všickni poručeni nyní zde a potom v nebi věčně. Amen. Tomu na svědomí a pro lepší toho jistotu pečet naši městskou větší s jistým naším vědomím a plným k tomu přiznáním dali sme a rozkázali k tomuto listu visutě přitisknouti. Jehož jest datum v městě Sušici v středu den památný Moudrosti boží 17 Decembra leta od narození syna božího a spasitele našeho Jezu Krista 1603.

Pověst o koženém mostě.

V okolí Kokořína zapsal L. Štěpán.

„A co je to tamble naproti za kostelíček?“ ptal jsem se božího Doláka¹⁾ stoje ve zříceninách kokořínských.

„To —, to je Hrazko.²⁾ Ani byste, panečku, neřekli, co už tenhleto kostel Boží viděl. Jsem už, chvála Pánu Bohu, hezkejch pár let na tomto světě, a můj otec, ten byl teprve kus lamžezeza, dej mi Pán Bůh věčnou slávu, ale ani já, ani on, ani můj děda jsme neslyšeli, kdy byl hraztecký chrám Páně vystavěnej. A opravovanej byl — chvála běhu — to už je dozajista sto let. A rozbořenej nebyl

¹⁾ Dolák v dialektech lidu kolem Mšena: obyvatel některé chaloupky na dole kokořínském.

²⁾ Hrazko stojí na skalnatém ostrově a jest pouze od severovýchodu, a to dosti těžce, přístupno. Skály, na nichž stojí, skládají se až ze čtyř pat. Krolmus a Unger kladou v tato místa pohanské pohřebiště.

nidá, ani prej vod Žižky,¹⁾ ani dyž tu Švejdové rabovali. Ono taky je nelze na Hrazko ze všech stran, krom Selce, a tam bývaly dřív lesy daleko a široko."

,A jak se tam dostali lidé z okolních vesnic?" tážu se.

,Po schodech, keré jsou v skále vytesané, a keré nikdo ne-našel, kdo o nich dobře nevěděl. Jak by jich ani dnes nenašli, kdyby k nim nevedla ušlapaná pěšinka. Jo, ale dřív, to ještě kolem dokola nebylo žádné vesnice, ani v dole ne, a jenom na Hrazku, že bylo dobře ukrytý, byla velká vesnice a ta patřila rytíři kokorinskému. A protože by se přes tohlenecto oudolí nebyl dostal, dal si vystavět koženej most. Po tomto mostě jezdil ten milý rytíř do své vesnice, taky když někoho z rytířů chtěl navštívit, jel přes ten most. Jednou odjel taky někam na návštěvu a přivez sebou krásnou princeznu. Chtěl, aby byla jeho ženou, ale princezna nechtěla, jen a jen se trápila. On ten rytíř ji z domova unes, a ona ho neměla docela ráda. Byla by ráda uprchla, ale nemohla. Rytíř ji střežil jako drahý poklad a myslil si: „jak ty se podáš!“ A snad ji i dokona musel trápit, nebo ona pořád křadla a křadla. Na hradě si toho nido ne-věděm, byli tam samí jen vojáci, jen jediná ženská, a to byla klíčnice toho rytíře, a měla klíč i od toho mostu. To byl, rozumíme, takový divotverný klíč, že dyž se zámek u toho mostu otevřel, ten most přestal být našponovaný, a kdo na něm byl, spad do oudolí a zabil se. Tak dyž ten rytíř tu princeznu nechtěl a nechtěl pustit, a ona byla čím dál tím daremnější (churavější), bylo jí té klíčnici líto a ona té princezně slíbila, že ji vysvobodí. Jak, to jí neřekla.

Jednou jel ten rytíř zase na Hrazko. Z chasy nebyl v hradě taky nikdo doma. Jak to milá klíčnice zmerčila, honem vzala klíč od mostu, a když viděla, že je rytíř prostřed, zrovnička kde je oudol nejhlubší, spustila most. Rytíř, který jel zrovna na koni, nemoh se zadřet a spad dolů a zabil se a celý rozbil.

Princezna pak s klíčnicí rychle se sebraly a utekly, a od té doby až do dneška o nich nic slyšet nebylo.“

Různé zprávy.

Úmrtí. 2. srpna † Dr. F. R. Bernard, starosta Hist. klubu, člen Společnosti. — 31. srpna † Dr. Klim. Borový, kanovník u sv. Vítá, český historik církevní. Napsal několik pěkných spisů (Ant. Brus z Mohelnice, Martin Medek) a vydal znamenité prameny: Knihy erekční I.—V. — Jednání a dopisy konzistoře katolické i utrakvistické.

Habilitace. Dr. Karel Chytíl a Dr. Boh. Matějka habilitovali se na universitě české za docenty dějin umění, M. U. Dr. Jindř. Matiegka pro anthropologii a dermatologii. Vesměs členové Společnosti.

¹⁾ Žižka dle domnění lidu zbořil jkaždý hrad, jenž je dnes v ssutinách, což z většiny ovšem (a najmě v případě našem) historie vyvrací.

Urbem conspicio, fama quae sidera tanget! — píše ctihoný Kosmas. Dnes by užil zajisté veskrze jen plus quam perfecta. Bledne sláva staré Prahy příliš rychle. Stesků a žalob až neuvěřitelnou. Podáváme ukázky; Kostel sv. Karla Bor. za českou technikou, zbudovaný slavným Dienzenhoferem, bude zbořen k nařízení c. k. ministerstva kultu a vyučování. Která znamenitá hlava dala o něm dobré zdání, jehož výsledkem jest toto nařízení? Porady a komisie kostela nezachránily. Bude odstraněn, aby mohla být rozšířena budova techniky. Toť právě v kruzích technických neomluvitelnou a zároveň nedobrou příklad posluchačům architektury a stavitelství. Také se zdá, jakoby českých architektů umělců nebylo. Jen se podívejte, jak architekti - Němci tvoří české fasády na Staroměstském náměstí a pak témeř jako pro výsměch vyznačí svá jména významí, než mnohý detail v ornamentu. — Jednání tragikomické jest s průlomem podloubí «U klíčů» na Menším městě pražském. Nejdříve interessenti zdánlivě souhlasili s městskou radou, aby podloubí zůstalo; pak obrátili, a kterýsi pán prohodil: »A my se chceme mit dobré! Jiný zase ve sboru ob. starších projevil podiv »proč, když je to tak hezké (t. j. podloubí), se to teď taky nestaví?!! Smíchu neušel, ale podloubí přece padne «za příčinou komunikace...« Už by věru nepřekvapilo, kdyby z této příčiny zbořili král, hrad, Týnský chrám, Prašnou bránu atd. že při povodni 1891. bylo projeveno mínění, aby byla stržena starom. mostecká věž, je známo. — Assanace dovrší mnohou zhoubou: padla prelatura kláštera sv. Mikuláše a padne i mnoho jiného. Věc bude — snad už byla — fotografována; je-li tím učiněno s vědomí zadost? Fotografujte vše, co v Praze krásného, a pak jen bořte! Vám to stačí. Postavte po celé Praze za to náhradou úchvatně krásné a architektonicky ušlechtile domy, jako jsou pohořelecké kasárny — a nevkročí Vám do Prahy ani nejnábožnejší poutník! Pamatujeme, že podnikatelé, převzavši rozkošnatí v obvodu assanacím, slíbili dávati nalezené věci do městského musea. Kolik tam bylo dáno, nevíme. Tvrdíme však, že s nálezy je provozován obchod, snad bez vědomí pp. podnikatelů. Jakmile hodina padne, prodávají dělníci nalezené věci zástupu židů, denně čekajícímu, ovšem za fatku. Máme doklady. Ale tak děje se i tam, kam nezasáhá assanace, kde jsou věci pod zámkem. Jak známo z denních listů (Národní listy a Hlas národa ze 26. září t. r.), bylo prodáno veřejně pražským antikvářům mnoho starých památek, uložených v komoře zádušní při kostele sv. Štěpána na Novém městě pražském. Byl tam i velký a cenný obraz Heinrichův (Přenesení sv. Václava ze St. Boleslaví do Prahy) z r. 1692., dříve před skoro po 50 let chovaný v Týně, který s jinými předměty byl P. Zimmerhacklem zakoupen pro kostel sv. Ignáce. Tam jest dobře uchován a restaurován. Dějí-li se hrubé, neomluvitelné přehmaty v Praze, před očima odborníků, komisí a museí, pak nenaříkejme na zkázu památek po venkově, kde zřídka bývá znalec po ruce. Kdo patronisoval toto drancování? — Jakousi stavitelskou změnu v zahradním traktu Clam-Gallasova paláce zamítla městská rada po návrhu umělecké komise, i těšili jsme se, že tím zabráněno zhoubě. Dlouho naše uspokojení nepotrvalo, neboť po rekursu byla věc povolena. Všelijaké ty —ace (jako: komunikace, assanace) přivodily mnohé zlo a ještě přivedly. Mimo výkonné sily pomáhá i žurnalistika při bouření. Máme v paměti, kterak vtipně pohovořil známý Ypsilon o těch, kterým devastace není lhostejnou. Psal o uchování »lidského guana« a také na folklor nezapomněl. Utěsňuje nás, že on věci poškoditi nemůže. Logiku hledáš dosti téžko v našich žurnálech. Na první straně bývá článek, jenž má působit na cit čtenářův, kdežto na zadní straně nalezneme často opak. V lete se vrátiime k této věci. Jen několik významných listů sleduje pilně tuto zkázu. Jsou to: Alétheia, Český časopis historický, Rozhledy a Volné směry. Ostatní — mimo některé občasné vzpomínky — mlčí. «Bestia triumphans» slaví orgie po celých Čechách, a není lze dovolati se přítrže. Není proti ní zákonů. Není pochyby, že by mnoho spravila dobrá vůle. Vymřel u nás nadobro smysl pro dějiny a pro krásno? Taktoto bude pokračováno, poznají naši potomci svoji vlast doma jen z fotografií; teprve v cizině, za hranicemi vlasti budou moci obdivovat se její památkám ve skutečnosti. Jak smutná to perspektiva, jak plná hanby a ponížení!

A. B. Černý.

„Zachovávejme české památky!“ V Rejšicích p. Luštenice u Ml. Boleslaví nalezen byl na hřbitově náhrobek vladické rodiny Sokolovských ze Sokolova. Výbor Společnosti zvěděv o tom, dopsal farnímu úřadu, žádaje, aby zachována byla jediná tato starší památka někdejšího zašlého chrámu. Právě dochází zpráva, že farní úřad použil kamene za lacíný material na stavbu kapličky. Osvědčilo se tudíž zakrocení naše právě opakem. **JVŠ.**

Prodej starožitnosti z komory kostela u sv. Štěpána. V této věci podala naše Společnost městské radě následující přípis:

Slavné radě královského hlavního města Prahy!

Pražské denní časopisy přinesly před několika dny — dosud nevyvrátenou — zprávu, že Redemptoristé zakoupili z komory chrámu u sv. Štěpána pro chrám sv. Ignáce mimo jiné starožitnosti také starý obraz, představující přenesení sv. Václava ze St. Boleslavi do Prahy, který byl jako dílo domněle bezcenné odstraněn patronátním úřadem slavné obce pražské z Týnského chrámu, kdež prý již po padesát let byl uložen v komoře. Dle zpráv časopiseckých, uveřejněných v Národních listech a v Hlasu národa dne 26. září t. r., byl tento obraz prodán asi v březnu t. r. ještě s jinými starožitnostmi, vybrakovanými z kostelů, nad nimiž přísluší patronát slavné obci pražské. Prohlédnuto jmenovaný obraz v kostele sv. Ignáce, seznali jsme, že jest značných rozměrů, a přesvědčili jsme se i o jeho značné ceně umělecké nyní po restauraci. Obraz, dle nápisu na zadní straně se nalézajícího, zhotovil r. 1692. malíř Jan Jiří Heinsch (jinak též: Heintsch), osvědčený umělec domácí, od něhož pochodi i mnoho obrazů v jiných chrámcích pražských, jak dotvrzuje Dlabačův »Künstler Lexicon«. — Zpráva o prodeji obrazu tak cenného bolestně dotkla se Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze, v šetrné úctě podepsané, neboť jest toto smutné faktum důkazem, že na místech, kde má být věnována plná pozornost a ochrana uměleckým a starožitním památkám patronátních kostelů královského hlavního města Prahy, není pravého porozumění pro jich cenu a význam; jinak by nebyla stěhována díla skutečné ceny umělecké do komor, kde bývají častým překládáním buď potrhána a zkažena, aneb konečně prodávána z neznalosti věci jako starý brak. Tak stalo se před více lety s cennými zrcadly z kostela sv. Jindřicha, jež byla prodána za fatku a zavezena... do ciziny.

Uvažovali jsme o tom, kterak o věci tak důležité byla by možnou náprava aspoň pro časy budoucí, i shledali jsme po náležité informaci, že pro patronátní kostely pražské jsou pořízeny u záduší a na příslušných farách inventáře pouze paramenty bohoslužebných (jako: monstrancí, kalichů, křížů a mešních rouch); mimo to je u záduší jakýsi inventář věci uměleckých, odstraněných z kostelů a přechovávaných po různých vlnkých komorách — ale inventáře o tom, co jest ve chrámcích uměleckého a starožitného, jako: o obrazech, řezbách, stolicích atd., dosud neni! Po našem náhledu měl by být takový inventář zpracován od znalců, aby tak bylo s psáno a oceněno, co nalézá se v tom kterém kostele umělecky památného i starožitného, jako: dvěře, kování, klíky neb zámky a j. v. Inventář bylo by učiniti trojmo, a to: pro úřad farní, zádušní a pro dozorcí orgány. Bylo by pak nutné potřebovat, aby byla v inventáři uvedena i jména zhotovitelů, malířů, sochařů a řezbářů a p., pokud bylo by možno je zjistiti. Aby takové věci nemohly být zaměnovány jinými, doporučovalo by se pořídití jich fotografie, kterých by mohlo být s výhodou použito i při restauraci zmíněných předmětů. Také by bylo záhadno zřídit jeden veliký, suchý depositář, v němž by byly uschovávány veškerý umělecko-starožitnické předměty z kostelů patronátních, kamž by mohly být přeneseny i na čas, dokud kostel jest bělen či opravován. Jak v takových případech bývají památky poškozovány, jest zřejmo z poškození oltářního obrazu sv. Kryšpína v chrámu týnském i obrazu vzkříšení Páně tamže, kteréž byly protřeny a zkaženy železnou sponou, spadnoucí s lešením oltáře a předměty cenné měly by být při restauraci zasírány hrubým plátnem aneb prkenným pažením. Tolik měli jsme za svoji povinnost uvést v zájmu věci, i doufáme, že slavná rada královského hlavního města Prahy v brzku zjedná potřebnou nápravu v uznání důvodu zde uvedených.

Za Společnost přátel starožitnosti českých v Praze,
dne 30. září 1897.: Jan Herain, starosta; A. Bohouš Černý, jednatel.

Polští paličí v Čechách (r. 1661.?) Šebestian Karykkowski z Polska, vzácný a zámožný, má sám pět měst v Polsku, jede na koni, má 4 pacholky, na kolesu také jezdí s dvoumi koňmi, má od krále polského i od Rakoczyho listy, však falešné, kůň, na kterém jezdí, šedivý neb plesnivý, sám zůstává v městech a rozsílá své služebníky nočního času k pálení, jest sám bílá osoba dlouhá, má rozdílné, pěkné šaty, mluví francouzsky, německy a jiné řeči.

Jindřich Sađowski od Kyczowy z Podoli, Polák jest, malá osoba černá, chodí po německu, umí rozdílné řeči, vozí svou paní s sebou, má jednoho služebníka a pacholka, koně vraný, a ten že by měl ze Znojma do Vídnejeti, jest principal, rozsílá a rozdává pořeby k zapálení.

Stanislav Koryczkowski, osoba mladá prostřední, brada mu teprve roste, vozi s sebou paní, má v kočárku 4 koně sivý, šedivý neb plesnivý, a na kterém jezdí, jest hnědý.

4. Rogalski. Tovaryšové jeho: Štefan Kustyn, Martin Laykowski, Jan Stacki, Martin Churski, Zařrzyczki, Milowski.

Sadowski jest principal a jedním koněm se vozí, ti pak tovaryšové Rogalského falešně chodí, listy falešné mají, někteří do Čech, do Rakous, do Slezska a do Moravy jsou rozesláni, nějaký Martin, mladý pacholek, po kněžsku a jako (v) nějakém jezuitiském hábitě po šibalsku chodí.

Jan Petrowski z Ludska z Volína, pán jeho jest také Rogalski, Martin Churski a Ferronin Rogalski spolu chodí, týž Martin má dceru od Vídne a sám jest vysoký pacholek v šerých šatech německých. Stanislav Milowski, Martin Sonicki, staré falešné listy mají.

JVŠ.

Knihovní řád naší Společnosti byl správním výborem 16. července t. r. schválen v tomto znění:

§ 1. Knihy vypůjčiti si může ze spolkové knihovny jen člen, který zaplatil členský přispěvek na dotýký rok.

§ 2. Knihy jsou půjčovány jen ve spolkových místnostech.

§ 3. Člen předloží při vypůjčení členský lístek za běžný rok a stvrď podpisem příjem knihy.

§ 4. Knihy jsou půjčovány na dobu 4 neděl. Po té budí kniha vrácena úplně neporušena.

§ 5. Nezádá-li též knihy jiný člen, může si ji vypůjčovatel podržeti na další 4 neděle

§ 6. Není dovoleno činiti do knih jakýchkoliv poznámk.

§ 7. Za poškozenou neb ztracenou knihu jest vypůjčovatel povinen opráti jinou, po případě nahradit cenu, ustanovenou výborem.

§ 8. Člen nemá práva vypůjčiti si jiné knihy dříve, pokud prve vypůjčené neodvedl, aneb nenašel poškozené aneb ztracené.

§ 9. Člen nechť přesvědčí se o neporušnosti knihy při vypůjčení a upozorní knihovníka na vadu.

§ 10. Knihy zvláště cenné jsou půjčovány jen se svolením výboru.

A. B. Černý,

Ant. Masák,

t. č. jednatel.

t. č. knihovník.

Literatura.

Časopis Musea král. Českého 1897. LXXI. sv. 2—5. Winter
Kopec samostatné university Karlovy. (Dok.) Old. Prefata z Víkanova poslední vůle. — J. V. Novák. Úsudek J. A. Komenského o literatuře staroklassické. — Flajšhans. Dvě modlitby staročeské. — Šimák. Chronolog. přehled činnosti

¹⁾ Archiv turnovský, Militaria I. C. 245 b. Specifikací paličů do těchto zemí vyslaných. Data není, ale písář, jehož rukou specifikace je psána, sloužil radě města Turnova jen od r. 1661.—1662.

Dra. V. Gablera. — *Vykoukal*. Jakých léků a lečiv poskytuje našemu lidu říše živočišná. — Památník na oslavu stých narozenin Fr. Palackého. — K. V. Adámek. Adamité na Hlinecku v XVIII. a XIX. véku. — Menčík. O dvou spisech Husových. Studenti z Čech a Moravy ve Wittemberku 1502—1602. — Truhlar. Jak. Chimarrhaeus, Jan Paldrianek, Jiří Chudecius — Podlaha. Dodatky a opravy biografické. — Nedoma. Verše Václ J. Patočky — Zíbrt. Zápisky Jana Jeníka z Bratřic. — Vondrák. Novější práce o činnosti slovan. apošt. Cyrilla a Methodia. — Řehoř. Kalendářík z nár. života Lemkův. — Preininger. Spis o Žižkovi z r. 1685. — Hlídka literární.

Český Lid. Red. Dr. Č. Zíbrt, VI. č. 5. Tille. Ze srovnávací lidové literatury. (Pokračování.) IV. A. Gabršček. Narodne pripovedeke v Soškých planinah. Příklad methodické úpravy sbírek pohádkových pro studium srovnávací. — Rost. Bernard. Hustota obyvatelstva ve Slezsku. (Dokončení.) — Adámek. Tance lidové v okresu hlineckém. — Hruška. Chodský dřevorubec a jeho práce. (S 8 vyobr.) — Šnajdr. Jak přibývalo obyvatelstva království Českého po válce třicetileté. (Přehledná tabulka.) — Hruška. Zpěv ponúcky v Domažlicích. (S textem a nápěvem písničky ponocenské.) — Koula. Několik myšlenek, v čem a kde dlužno hledati starožitnost vysívání československého. (Dokončení) Se 4 vyobrazenimi. — Vyhlídka. Dojení. »Tlucení« másala ve Slezsku. — Rypáček. Z prostonárodních zkušeností hospodářských. — Vyhlídka. Ze života slezských dětí. — Hraše. Pověry o předpovídání smrti. Z Náchodska. — Kozák. Lidová jídla na Plzeňsku. — Pátek. Česká literatura folkloristická za rok 1894. a 1895. — Ž ruchu národopisného. — Otázky a odpovědi redakce.

Národopisný sborník českoslovanský vydává národ. společnost českoslov. a národ. museum českoslov. Red. prof. Dr. Pastrnek. — Sv. I. Velká 8°. Praha 1897. — Em. Kovář. Národopis a úkoly národopisné společnosti česko-slovanské. Po zřízení musea pečovatý jest o národop. encyklopédii. Ta obsahuje: úvod anthropeogeografický a historický, pak líčení člověka po stránce tělesné a psychické, demografie, lidové umění, vkus, kroj, mluva, obydlí a domácnost, popis života od kolébky po hrob, zaměstnání a poř. Dříve však potřebí monografií. — Dále hodlá NSČ. pořádati přednášky, vydávati populární stati, návody a dotazníky. — Tille. České pohádky. (Soustava látky.) — Polívka. Rybář a zlatá rybka. — Vluka. Dádci čili hospodáři. (Obr.) — Niederle. Výběr vynikajících památek ze sbírek Národního muzea Č. — Hostinský. O prosodii a rytmice českých písniček lidových. — Em. Kovář. Přehled dějin folkloristiky (do r. 1894.) u Rusů, Jihoslovanů, Poláků, Čechů. — Posudky a zprávy: Pastrnek. Bartošova Dialektologie moravská. — Kadlec. M. J. Michelson Chodjající i měkkije slova. — Thyregod-Kraus. Kritická bibliografie skandinavských prací z ethnografie a folkloru za poslední 2 roky (1895. a 1896.) — Přehled časopisů. — Bibliografie za rok 1895. — Vzpomínky (Nekrology.)

Časopis matice moravské. Red. V. Brandl, Fr. Bartoš. XXI. 1897. seš. 1.—2. Slavík Fr. A. Stav národnosti české a něm. na Mor. r. 1771. — Cervenka J. L. Mince a mincovnictví markrabství Moravského. — Rypáček. Z prostonář. lékařství a hospodářství. — Šujan Fr. Švédové u Brna r. 1645. — Klvaňa. Pešská výstava milleniova se zřetelem ku věcem československým. — Bílý. O některých památkách staroč. pisemnictví. — Silhavy Fr. Obojživelnici a plazi v podání prostonárodním na záp. Moravě. — Umělecké a vědecké zprávy. — Literatura.

Český časopis historický III. 1897. seš. 3. a 4. Vrchlický. Messer Brunetto Latini, Dantův předchůdce a učitel. — Pekař. Spor o individualismus a kollektivismus v dějepisectví. — Držina. Francouz. školství za doby revoluce. — Šimák. Archiv turnovský r. 1897. — L. Niederle. Palaeo-ethnologie Evropy. — Dušek V. J. Dobnerův původ a příbuzenstvo. — L. Klicman. Mik. ř. Effigie z Lucemburka a Mikuláš, levoboček krále Jana. — J. Čelakovský. Majestát kr. Fridricha Falckého. — Literatura. Přehled článků v časopisech. Zprávy. Polemika.

Slanský obzor. Ročenka musej. spolku v Slaném. V. 1897. J. Peters. Slaný za Jageillonců (Účast města u příběžích zemských, pak vnitřní život a

řády tehdejší, 1471.—1526.) — F. Velc. Kamenické značky na chrámu sv. Gottharda a na velvarské bráně v Slaném. Malované terče sboru ostrostřeleckého v Slaném. — F. Duras. Některé zajímavější paměti města Muncifaje, najmě z dob válek francouzských. — Řada proboštů a děkanů v Slaném. Něco o cechách slanských. Ponocni. Staré nápis.

Neděle. Příl. ke Katol. listům č. 135. 16. květ. Kubíček. Dobršský zvon Maria. (Lil. Brikcí r. 1561.)

Jizeran ze dne 24. dubna. Konopas. Chrám sv. Vojtěcha na Skalsku (slabé) — ze dne 16. května Flanderka. Hejtmané panství hradiského. — Ve feuilletetu uveřejňuje V. Vaněk Literární drobnosti z bezenské národop. výstavy, snůšku skladeb a písniček dosud neznámých z XVIII. a I. pol. XIX. stol. — Bareš. Appellace v Ml. Bol. před r. 1547.

Vinohradské listy. XI. č. 39. 3. října 1896. B—k. Rytíř. rod Nejedlých z Vysoké a Strakovská akademie v Praze (ve feuilletetu).

Opavský týdenník. XXVIII. č. 25 27. břez. Jos. Vrat. Monse a Opavsko.

Lud. Organ towarzystwa ludoznauczego we Lwowie. Redaktor Dr. Ant. Kalina. Tom III. zesz. 2.

Obsah: Witort. Zarysy prawa zwyczajowego ludu litewskiego. — Grynbergowa. Melodye niektórych pieśni ludowych. — Witort. Przyczynek do przełytków kulturalnych (Pismo obrazowe). — Rawita. «Pabrattymsztwo i posetrie». — Gonet. Szczegóły z gwary ludowej. Szczegóły z wierzeń ludu. — Magierowski. Przyczynek do wierzeń ludowych. — Siewiński. Bajka o Wojtku. — Swidnicki. Opowiadanie o dyable. — Gonet. Strzygonie. — Sarna. Pieśń ludowa religijna o desieczy Wiednia przez Jana III. — Pierzchała. Piosenki mazurskie w Krośnieńskiem. — Kietlicz. Szczodraki w Krotoszynie. — Kapuściński. Pieśni diałowskie: o św. Helenie, o pułstniku z ptaszkiem. — Niektóre imiona chrzestne. — Niektóre nazwy miejscowości; nazwy miejscowe zagraniczne. — Słowniczek języka dziecięcego. — Otázky, kritiky a zprávy bibliografické. — Zprávy.

Starohrvatska prosvjeta. Glasilo hrvatskoga starinarskog družtva u Kninu. Kr. Fr. Radic, God. II. 1896. br. 2.

Druhý svazek archeol. věstníku kninské společnosti dalmatské obsahuje články: Několik zlomků transenn (kamenných krytů prolamovaných na hrobech světců) a křížů basiliky P. Marie v Biskupiji u Knina od Fr. Radiče. — Zlatović. Místopisné črty o starocharvátských župách v Dalmacii. — Radić. Kostel sv. Petra v Omiši. — Vuletić-Vukasović. Starobosenské nápisy v Bosně a Hercegovině. — Preradović. Kdo zajal charvatského krále Slavice (1074.—75.). — Vuletić-Vukasović. Zpodobuje-li plochořez v baptisteriu splitské Spasitele cíli krále. — Zprávy, nekrology, návštěvy. Pěkné produkce provázejí archaeol. články.

Pozor na starožitnosti. Návod pro dělníky, vydalo r. 1897. histor. museum kralovéhradecké na 8 str. 16°

Jaké památky mohou se v Hradci Králové, nalézti, jak se má se starožitnostmi zacházeti, kam se mají nalezené starožitnosti odvésti? Návod rozdávají dělníkům před každou stavbou — Prospělo by všude.

Zpráva o měst. histor. museu v Hradci Králové za rok 1896. V Hradci Králové. 1897. 7 str. 16°. Obsahuje zprávy o vzrostu sbírek knihovny, listin a rukopisů, památek z války r. 1866. Museum spravuje i lidovou knihovnu.

Pokladní zprávu, jakož i výkaz nových P. T. členů a darů peněžitých přineseme v čísle 4.

Redaktor: Dr. J. V. Šimák.

Nákladem Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze,

Tiskem F. Šimáčka v Praze.

Nebudiž přehlédnuto!

Časopis Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze vychází čtyřikrát v roce a jest všem P. T. pp. členům z d a r m a zaslán. Vydání každého čísla bude vždy oznameno v čelnějších časopisech denních a p. Neobdržené číslo budiž nejdéle ve 14 dnech po vydání reklamováno u jednatel A. B Černého v Praze, I., na Perštýně, č. 12 nové. Na reklamace později došlé nelze mítí zřetele, lze však jednotlivá čísla, pokud jsou na skladě, koupiti, a to čísla se přílohou znakovou po 50 kr., bez přílohy po 25 kr. Reklamace nebudeť ani zalepeny, ani frankovány.

Činný člen Společnosti platí 1 zl., člen přispívající 2 zl., příznivec Společnosti 1 zl. nejméně ročně. Při zaslání členského příspěvku poštou nutno vždy připojiti o 3 kr. více na poplatek, který jest v Praze stanoven za doručení poukázky. Zakládající člen platí jednou pro vždy 50 zl. Na zásilku Časopisu mimo Rakousko nutno připlatiti ročně 30 kr. Kdož z P. T. členů přeje si legitimace, račiž zaslati pokladníkovi 15 kr. a bude mu zaslána. Legitimace platí pouze rok a jest třeba vždy po uplynutí roku ji obnoviti. Veškeré příspěvky členské i dobrovolné dary přijímá Ed. Buška, t. č. pokladník, Kr. Vinohrady, Sázavská ul. č. 14 nové. Příspěvky literární pro »Časopis«, dopisy týkající se Společnosti, jakož i dary do sbírek přijímá jednatel Ant. B. Černý, I., na Perštýně, č. 6. n., I. poschodí.

Všichni pp. členové mohou odebírat Památky archaeologické, vydané sl. Archaeological sborem, za snížené předplatné 3 zl. ročně. Poštou zl. 3·30. Taktéž možno za cenu sníženou obdržeti dřívější ročníky, pokud nejsou rozebrány. Předplatné na ně budiž zasláno přímo do expedice Matice České v Praze, Václavské nám., kteráž s ochotou zašle seznam i cenu dřívějších ročníků.

Za levnější cenu mohou pp. členové odebírat dílo Kl. Čermáka »Mince království Českého za panování rodu Habsburského od r. 1526.« Dosud vyšly 4 sešity: sešit I. v plné ceně zl. 1·50, sešit II. zl. 2·50, sešit III. zl. 2·50, sešit IV. zl. 2·50, sešit V. zl. 3·—. Branišovy »Dějiny umění středověkého v Čechách«. Plná cena zl. 3·30. L. Šnajdra »Počátky předhistorického místopisu země České«. Plná cena 80 kr. Národopisný sborník okresu Hořického. Cena subskripční zl. 4·—. Ceny snížené pro naše pp. členy oznamí jednatel A. B. Černý.

Stanovy Společnosti dostává každý z p. t. členů zdarma.

Nebudiž přehlédnuto!

Nákladem Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze bylo vydáno:

První výroční zpráva Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze za správní rok 1889 — úplně rozebrána.

Druhá zpráva Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze; v květnu 1890 — úplně rozebrána.

Rozpravy Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze. (Zpráva sv. III.) V Praze, 1892. Obsah: Dr. J. Matiegka: Zbuzanské pohřebiště. — Soukup J-n: Hlemýždi v lebkách a kostech. — Pecenka Adolf: Románský kostel v Mohelnici. (S vyobrazením.) — Inž. Herain Jan: Založení Nového Města Pražského Karlem IV. — Ph. C. J. V. Šimák: Rodiny šlechtické i erbovní v Mladé Boleslaví. — Vluka Josef: Stařenčino vypravování mladším o dřívějších sirkách a modách. — Koštál Josef: Slunce, měsíc a hvězdy v podání prostonárodním. — Dr. Mácha Hanuš: O zazdívání lidí do staveb. — Soukup Jan: Příspěvky bájeslovné — Adámek K. V.: O muzejích krajinských a o statistice muzejní. — Různé zprávy. Cena 80 kr., pro členy Společnosti 55 kr., poštou o 5 kr. více.

Výstava Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze, v památném roce 1891. S tabulkou světlotiskem. (Obsahuje popis veškerých vystavených předmětů a seznam vystavovatelů.) Cena 30 kr., pro členy Společnosti 20 kr., poštou o 3 kr. více.

Casopis Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze. Roč. I. (1893) byl znova dotištěn a lze obdržetí úplný za 1 zl.; jednotlivá čísla, pokud stačí zásoba, po 25 kr. — Roč. II. (1894) jest z celá rozebrán. Znaková příloha počala vycházeti při čísle 2. ročníku II. — Ročník III. (1895) a IV. (1896) lze obdržetí úplný se znakovou přílohou každý za zl. 2.—. Znaková příloha, vydaná při roč. II. jest vydána znovu a stojí zl. 1.—.

Při objednávce budíž obnos příslušný laskavě zaslán předem poštovní poukázkou: Objednávky přijímá a vyřizuje Eduard Buška, t. č. pokladník, Král. Vinohrady, Sázavská ul. č. 14 nové.